

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Gitanos Keturkaitės
V kurso, Komerčinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas
„Sindiktuotos paskolos: teorinės ir praktinės problemos“

Vadovas: Doc. dr. Andrius Smaliukas

Recenzentas: Lekt. Gintautas Bartkus

Vilnius 2010

Turinys

Ižanga	3
I. Sindikuota paskola – kas tai?	6
1. Prigimtis.....	5
2. Atsiradimo istorija ir pagrindai.....	7
II. Sindikuotos bankų paskolos organizavimas.....	9
1. Mandato suteikimas ir banko organizatoriaus statusas.....	10
2. Informacinis memorandumas.....	12
3. Sindikuotos paskolos sutartis: derybos, rengimas, galutinis rezultatas..	13
III. Sindikuotos paskolos sutarties įgyvendinimas.....	15
1. Bankas agentas.....	15
1.1 Vaidmuo.....	15
1.2 Banko agento sutartinės ir fiduciarinės pareigos.....	17
2. Santykiai tarp sindikato narių.....	20
2.1 Daliniai sindikato narių įsipareigojimai.....	20
2.2 Sprendimų priėmimas sindikate – daugumos įgalinimai.....	21
2.3 Pro rata principas.....	23
IV. Sindikuotos paskolos organizatoriaus statuso ir atsakomybės problematika.....	27
1. Banko organizatoriaus atsakomybės klausimas.....	27
2. Banko organizatoriaus statusas.....	32
3. Išlygos – pakankamas pagrindas išvengti banko organizatoriaus atsakomybės?.....	38
V. Sindikuotos paskolos sandorio įgyvendinimo problemos.....	43
1. Susigrąžinimo problema („Clawback Clause“).	43
2. Banko agento nemokumas.....	45
3. Pro rata principo įgyvendinimo problemos.....	48
VI. Sindikuotos paskolos – Lietuva ir pasaulis.....	49
Išvados.....	52
Literatūros sąrašas.....	55
Summary.....	60

Ižanga

Darbo aktualumas. Sindikuotos paskolos tai sandoriai plačiai paplitę tarptautinėse finansų rinkose, tačiau Lietuvoje dėl objektyvių priežasčių sudaromi pakankamai retai. Šie finansiniai sandoriai skirti didelių įmonių įsigijimo, stambių verslo projektų finansavimui bei kitų daug lėšų reikalaujančių sandorių įgyvendinimui. Turbūt viena iš žinomiausių Lietuvos visuomenei yra sindikuota paskola suteikta naujų prekybos centrų „Akropolis“ statybai Kaune ir Klaipėdoje, jos suma siekė 185,350 mln. eurų arba 640 mln. Lt. ir tai yra didžiausia kol kas Lietuvoje suteikta sindikuota paskola². Tuo tarpu pasaulinėse rinkose paskolų sumos yra ženkliai didesnės, kaip pavyzdį galima pateikti 2009 metų antrajame ketvirtyje suorganizuotą didžiausią sindikuotą paskolą, kurios suma buvo 18,3 mlrd. eurų, ši paskola buvo suorganizuota skolininko „Gas Naturals“ prašymu, su tikslu įsigyti integruotos tarptautinės energetikos kompanijos „Union Fernosa“ kontrolinį akcijų paketą³.

Šiuo metu, kai rinkos atsigauna po daugybę neigiamų pasekmių sukėlusios finansų krizės bei ilgai trukusios recesijos, atsigavimo procesą be jokios abejonės spartina didelių investicinių ir kitų projektų, kuriems reikalingos sindikuotos paskolos, įgyvendinimas, taigi sindikuotos paskolos yra svarbus veiksnys skatinantis ekonomikos raidą tiek pasauliniu tiek teritoriniu mastu. Po finansų krizę įtakojusio ir rinkas sudrebinusio vieno iš didžiausių JAV bankų „Lehman Brothers“ bankroto susvyravo pasitikėjimas bankais, o kartu ir pačių bankų pasitikėjimas vienas kitu. Bankai tapo daug atsargesni tarpusavio santykiuose skolindami lėšas vienas kitam, sudarydami kitus sandorius ir bendradarbiaudami. Atsižvelgiant į tai, kad sindikuotų paskolų atveju kreditoriumi yra sindikatas, kurio nariai dažniausiai yra atskiri bankai, skolinantys pagal tą pačią kreditavimo sutartį, sindikuotų paskolų teikimas tapo sudėtingesnis, nes visų pirma baiminamasi situacijos kai kuris nors iš bankų tampa nemokus. Taigi sudarant ir įgyvendinant sindikuotų paskolų sandorius be jau egzistavusių probleminių aspektų pastaruoju metu atsirado ir naujų, kurie taip pat reikalauja detalaus tyrimo.

² AB „Swedbank“. „Akropoliui“ – didžiausia Lietuvoje sindikuota paskola. [žiūrėta 2010-02-27]. Prieiga per internetą < <http://www.swedbank.lt/lt/articles/view/192>>. [žiūrėta 2010-02-27].

³ Walsh, T. RLPC-UPDATE 1-EMEA syndicated loans down 38 pct in first half [interaktyvus], 2009. [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą < <http://www.reuters.com/article/idUSLT4905220090629>> [žiūrėta 2010-02-17].

Didžiąją dalį sindikuotų paskolų teikia tarptautiniai bankų sindikatai formuojami iš skirtingų valstybių bankų, atsižvelgiant į tai ir siekiant sumažinti tokių sandorių sudarymo laiko ir lėšų kaštus yra rengiamos pavyzdinės sindikuotų bankų paskolų sutartys. Tokias sutartis rengia Paskolų Rinkos Asociacija (angl. *Loan Market Association*), vienijanti Londono sindikuotų bankų paskolų teikimo rinkoje veikiančius bankus, ši asociacija taip pat teikia įvairias rekomendacijas ir gaires sindikuotų banko paskolų sandorių sudarymo klausimais. Lietuvoje nėra specialių teisės aktų tuo labiau institucijų skirtų sindikuotų paskolų sandorių reguliavimui, taip pat galima sakyti nėra ir teisės doktrinos šaltinių lietuvių kalba⁴, taigi sudarant sindikuotų paskolų sandorius Lietuvoje turėtų būti remiamasi Lietuvos Respublikos teisės aktais reglamentuojančiais kreditavimo sutartis, taip pat minėtomis Paskolų Rinkos Asociacijos rekomendacijoms bei pavyzdinėms formomis.

Tiek jau trumpai aptarta ekonominė situacija, tiek naujų probleminių aspektų atsiradimas lemia šio magistrinio darbo temos aktualumą praktikai ir Lietuvos teisės mokslo teorijai.

Darbo tikslai. Šio darbo tikslas išanalizuoti sindikuotų paskolų sandorių sudarymo ir įgyvendinimo teorines bei praktines problemas. Minėto tikslo bus siekiama iš pradžių vertinant sindikuotų paskolų kaip reiškinių prigimtį, sindikuotų paskolų sutarčių sudarymo ir veikimo mechanizmą, pabrėžiant proceso metu kylančias problemas, o vėliau smulkiau jas išnagrinėjant.

Darbo objektas – sindikuotų paskolų sandorių sudarymo ir įgyvendinimo metu kylančios praktinės ir teorinės problemos. Didžiausias dėmesys bus skiriamas esminėms, literatūroje didžiausias diskusijas keliančioms problemoms, kartu reziumuojant ir apžvelgiant kai kurias aktualias pastarųjų metų bylas, kurios parodo šių problemų sprendimo būdus ir tendencijas. Nagrinėjant sindikuotų paskolų sandorių sudarymo ir įgyvendinimo mechanizmus buvo stengtasi paminėti visas kiekviename etape galinčias kilti problemas, tačiau kaip svarbiausi diskusiniai klausimai darbe - banko organizatoriaus statuso problema, jo atsakomybės ribos, atsakomybę ribojančių išlygų praktinė reikšmė, banko agento nemokumo problema, pro rata principo įgyvendinimo problemos. Dėl ribotos darbo apimties į nagrinėjimo sritį nepateko detalesnis sindikuotos paskolos sutarčių pažeidimo įvykių tyrimas.

⁴ Dominas, Gediminas. Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai, *Teisė*, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

Siekiant pabrėžti sindikuotų paskolų sandorių ypatybes lyginant su paprastomis paskolos sutartimis, darbe nebus analizuojamos atskiros paskolų sutarčių sąlygų grupės būdingos tiek paprastų terminuotųjų paskolų, tiek ir sindikuotų paskolų sutartims.

Tyrimo metodai. Magistriniame darbe buvo naudojami naudojami istorinis, loginis – analitinis, lingvistinis ir lyginamasis tyrimo metodai. Pasitelkiant istorinį metodą buvo siekiama atskleisti sindikuotų paskolų kaip reiškinių genezę, tai labai svarbu kalbant apie sindikuotų paskolų vietą ir reikšmę šių dienų ekonomikoje bei suvokiant kylančių problemų prigimtį. Loginis – analitinis metodas buvo reikalingas siekiant sukonkretinti, suprasti sindikuotos paskolos sutarties esmę, sudarymo ir veikimo procesus, taip pat minėtas metodas buvo naudojamas apibendrinimams ir išvadoms formuluoti, bei nagrinėjant šiai temai aktualius teisės aktus, beje pastariesiems tirti taip pat nepakeičiamas buvo lingvistinis tyrimo metodas. Lyginamoji analizė leido ne tik palyginti sindikuotų paskolų teisinį reguliavimą pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą bet ir lyginamuoju aspektu analizuoti skirtingų autorių pateikiamas nuomones sindikuotų paskolų sutarčių tema, rasti jų panašumus.

Tyrimo šaltiniai. Atsižvelgiant į tai, kad literatūros lietuvių kalba sindikuotų paskolų tema praktiškai nėra, analizuojant šio darbo objektą buvo pasitelkti užsienio teisės doktrinos atstovų, tokių kaip Ph.R.Wood⁵, A. Mugasha⁶, G. Bhattacharyya⁷, W. Blair⁸, P. Gabriel⁹ ir kitų autorių darbai. Taip pat buvo remiamasi jau minėtos Paskolų Rinkos Asociacijos išleistomis gairėmis ir rekomendacijomis sindikuotų paskolų klausimais, neapsieita ir be Lietuvos bei kai kurių užsienio šalių teisės aktų bei teismo sprendimų analizės.

⁵ Wood, Ph. R. International Loans, Bonds and Securities regulation. London: Sweet & Maxwell, 1995.

⁶ Mugasha, A. The Law of Multi-Bank Financing: Syndicated Loans and Secondary Loan Market. Oxford: New Ed edition, 2007.

⁷ Bhattacharyya, G. The duties and liabilities of lead manager in syndicated loans. London: Butterwoths Journal of International Banking and Financial Law, 1995.

⁸ Blair, W. Banks, Liability and Risk. 3rd ed. London: The Centre for Commercial Law Studies and London Institute of international Banking Finance and Development Law, 2001.

⁹ Gabriel, P. Legal Aspects of Syndicated Loans. London: Butterworths, 1986.

I. Sindikuota paskola – kas tai?

1. Prigimtis

„Kreditas yra gyvybės šaltinis verslui, kuris savo ruožtu yra esminis kainų ir darbo vietų šaltinis“ – 31-asis JAV prezidentas Herbertas Hūveris (Herbert Hoover), 1932 m.

Verslo kreditavimas – vienas iš pagrindinių verslo ir ekonomikos variklių, įrankis suteikiantis subjektui galimybę vertingą idėją perkelti iš popieriuose numatytų planų į realybę, suteikiant ekonominės naudos tiek idėjos autoriui tiek ir visai ekonomikai. Taigi trumpai tariant kreditas (lot. credere „tikėti“ ir creditum patikėta) tai finansavimo sandoris, jo pagrindu atsiranda piniginė prievolė, kurią vėliau reikia įvykdyti mokant atitinkamo dydžio palūkanas.

Kreditas kaip reiškinys susiformavo evoliucijos eigoje, kreditų ir skolų sistema, nors ir labai primityvia forma pradėjo veikti dar prieš atsirandant rašytiniams dokumentams. Kol nebuvo bendro piniginio vieneto žmonės finansiniuose sandoriuose naudojo galvijus, sidabrą, grūdus ar kokią kitą valiutą dėl kurios susitardavo. Iš pradžių buvo nepriimtina paimti didesnę sumą ar daiktų kiekį nei buvai paskolinęs, tačiau vėliau šis mastymas neišvengiamai pasikeitė. Konceptija „gražinu daugiau nei gavau“ susiformavo skolinantis galvijus. Jei paskolini trisdešimties galvijų bandą vieniems metams tu tikiesi, kad vėliau tau gražins daugiau nei 30 galvijų nes banda dauginasi. Bandos savininko turto didėjimo tempas buvo lygus gyvulių prieaugio greičiui. Individams tai davė pradžią apmastymams, kodėl visa ši sistema negalėtų būti taikoma ir pinigams? Taip evoliucionuojant kredito institutui atsirado ir atlygintinumo principas. Taigi kreditas kaip finansinis sandoris natūraliai atsirado ir formavosi vystantis santykiams tarp individų ir yra neatsiejama šių dienų ekonomikos dalis.

Neatsitiktinai šiame darbe vartojama kredito, o ne paskolos sąvoka. Lietuvos teisėje sindikuotų paskolų sandoriai, nėra atskirai reglamentuoti nei Civiliniame kodekse¹⁰, nei kituose įstatymuose ar poįstatyminiuose aktuose, todėl logiška, kad tokie sandoriai patenka į Civiliniame kodekse numatytų normų reglamentuojančių paskolų ar kredito sandorius reguliavimo sritį. Blieka nustatyti ar sandoris dėl sindikuotos paskolos laikomas paskolos ar kredito sutartimi. Tai galima padaryti aptariant paskolos ir kredito

¹⁰ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (su pakaitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 19-138).

sandorių skirtumus, tačiau pradžiai reikėtų apibrėžti sindikuotos paskolos sąvoką. Taigi sindikuota paskola – tai reiškinys, kai vieną ar kelis skolininkus, tos pačios sutarties pagrindu ir sąlygomis kredituoja du ar daugiau kreditorių¹¹. Kreditoriai sindikuotos paskolos atveju dažniausiai yra bankai (tam tikrais atvejais gali būti institucinis investuotojas, privatūs skolintojai), taigi sindikatas tai grupė bankų, kurių kiekvienas skolina tam tikrą bendros paskolos sumos dalį tam pačiam skolininkui, tomis pačiomis sąlygomis¹². Sindikuotos paskolos organizuojamos kai sandorio suma yra labai didelė ir įprastai siekia keliasdešimt ar kelis šimtus milijonų eurų ir tai yra viena populiariausių skolinimosi formų tarptautinėse rinkose. Remiantis šiuo trumpu sindikuotos paskolos apibūdinimu ir paskolos bei kredito sandorių palyginimu toliau bus siekiama nustatyti, kuriai iš šių dviejų sandorių rūšių priskiriama sindikuotos paskolos sutartis. Taigi kreditavimo ir paskolos sutartis atibojantys požymiai yra:

- a) Vienas pagrindinių skirtumų – sutarties šalys. Kreditavimo sutarties atveju sutarties šalimi – kreditoriumi – gali būti ne bet kuris asmuo, o tik bankas ar kita kredito įstaiga. Tuo tarpu paskolos sutarties atveju šalimis gali būti bet kokie subjektai svarbu, kad jie turėtų pilną teisnumą ir veiksnumą. Sudarant sindikuotos paskolos sutartį, kaip jau ir buvo minėta, kreditoriais gali būti bankai ar kitos kredito įstaigos. Svarbu pažymėti, jog ne visos finansų įstaigos laikomos kredito įstaigomis.
- b) Kitas ne mažiau svarbus skirtumas – sutarties dalykas. Kreditavimo sutarties dalyku gali būti tik piniginės lėšos, tuo tarpu paskolos sutarties dalyku gali būti ne tik pinigai bet ir rūšies požymiais apibūdinti suvartojamieji daiktai. Akivaizdu, kad sindikuotos paskolos ir kreditavimo sutarčių dalykai yra tapatūs, nes sindikuota paskola niekada nesiekama įgyti rūšies požymiais apibūdintų daiktų.
- c) Trečiasis skirtumas – atlygintinumas. Paskolos sutartis nebūtinai yra atlygintinė, galima skolintis tiek atlygintinai tiek neatlygintinai, viskas priklauso nuo šalių susitarimo, tuo tarpu kreditavimo sutartis – visuomet atlygintinė. Vienas iš pagrindinių sindikuotų paskolų sutartyse numatomų skolininko įsipareigojimų yra pareiga mokėti sindikato nariams nustatyto dydžio palūkanas, taigi sindikuotų paskolų sutartys taip pat visuomet yra atlygintinės.
- d) Remiantis CK 6.870 pateikta paskolos samprata galima teigti jog paskolos sutartis yra realinė ir įsigalioja nuo sutarties dalyko perdavimo kitai sutarties šaliai. Šiuo

¹¹ Wood, Ph. R. *The Law and Practice of International Finance*. London: Sweet & Maxwell, 2008.

¹² Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

atveju kreditorius negali priversti skolininko paimti pinigus, kaip ir skolininkas negali priversti kreditoriaus suteikti kredito. Kreditavimo sutartis savo ruožtu yra konsensualinė ir nuo sutarties pasirašymo momento skolininkas įgyja teisę reikalauti kredito suteikimo, jei sutartyje nenumatytos atidedamosios sąlygos. Sindikuotos paskolos sutartis įsigalioja nuo jos pasirašymo, o ne nuo piniginių lėšų perdavimo skolininkui momento, kas leidžia teigti jog sindikuotos paskolos sutartis yra konsensualinė.

- e) Paskutinis, bet nemažiau svarbus skirtumas – sandorio forma. Rašytinės formos reikalavimo numatyto CK 6.882 str. nesilaikymas daro kreditavimo sutartį negaliojančia, kai tuo tarpu paskolos sutartis ne visuomet privalo būti rašytinė, net ir įstatymo numatytos rašytinės formos nesilaikymas nedaro sutarties negaliojančia. Svarbu pastebėti, kad sindikuotų paskolų sutartys praktikoje visuomet sudaromos rašytine forma.

Nors pavadinimas „sindikuota paskola“ ir suponuoja mums jog kalbama apie paskolos sutartinius teisinius santykius, tačiau savo esme pagal Lietuvos teisę sindikuotos paskolos sutartis laikoma kreditavimo sutartimi su kreditorių daugetu ir jai taikomos Civilinio kodekso Šeštosios knygos IV dalies XLIII skyriaus antrame skirsnyje numatytos normos.

2. Atsiradimo istorija ir pagrindai

Sindikuotų paskolų teikimo užuomazgos atsirado jau septynioliktame amžiuje ir šiai dienai tai yra vienas iš plačiausiai finansų rinkose paplitusių reiškinių. Paprastai tariant tai schema, kuri suteikia galimybę subjektui pasiskolinti didelę pinigų sumą tam tikram terminui ne iš atskirų bankų, o iš jų grupės vadinamos sindikatu. Sindikuotos paskolos kaip reiškinys pirmiausia išplito dvidešimto amžiaus šeštajame dešimtmetyje Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur bankų junginiai vienos sutarties pagrindu suteikdavo skolininkui terminuotą paskolą dažniausiai neužtikrintą jokiais prievolių užtikrinimo priemonėmis, tačiau tokiose sutartyse būdavo nustatoma negatyvaus įkeitimo (angl. negative pledge) sąlyga. Sindikuotos paskolos Europoje paplito šiek tiek vėliau t.y. septintajame dešimtmetyje, nors yra duomenų, kad tokios paskolos Vokietijoje buvo teikiamos dar prieš Pirmąjį Pasaulinį karą¹³.

¹³ Wood, Ph. R. *The Law and Practice of International Finance*. London: Sweet & Maxwell, 2008.

Sindikuotų paskolų atsiradimą lėmė tai, kad augant investicinių projektų ir įmonių plėtros mastams didėjo ir jiems reikalingų lėšų sumos. Šių sumų vienas bankas suteikti negalėjo dėl įvairių priežasčių, tokių kaip lėšų trūkumas, nenoras vienam prisiimti visos kredito rizikos ar paprasčiausiai dėl įstatymuose numatytų normatyvų, beje tokie normatyvai numatyti ir Lietuvos Respublikos Bankų įstatyme. Minėto įstatymo 48 straipsnyje numatyti šiai temai aktualūs bankų veiklos riziką ribojantys kapitalo pakankamumo, likvidumo, maksimalios paskolos vienam skolininkui ir didelių paskolų normatyvai. Nustatant ar bankas atitinka kapitalo pakankamumo normatyvą banko aktyvai (turtas) yra sveriami ir lyginami su kapitalu¹⁴. Ar bankas atitinka likvidumo reikalavimus aiškinamasi nustatant banko likvidaus turto santykį su banko einamaisiais įsipareigojimais, šis santykis neturi būti mažesnis nei 30 procentų¹⁵. Maksimalios skolos vienam skolininkui normatyvas riboja banko galimybes vienam skolininkui suteikti dideles paskolas, taigi vienam skolininkui skolinama suma neturi būti didesnė nei 25 procentai banko kapitalo¹⁶. Didele paskola laikoma paskola, kurios grynoji vertė lygi arba viršija 10 procentų banko kapitalo, bendroji didelių paskolų (pozicijų) suma neturi viršyti 800 procentų banko kapitalo¹⁷.

Taigi susiklosčius aplinkybėms kai reikia paskolą imti iš kelių bankų sindikuota paskola subjektui buvo daug patrauklesnis variantas nei atskiras derėjimasis su keliais ar keliolika bankų ir skirtingų sutarčių su jais pasirašymas. Derybos su keliais bankais dėl paskolų ir jų sąlygų pareikalautų didelių laiko ir lėšų sąnaudų, o skirtingų paskolos sutarčių administravimas būtų pakankamai sudėtingas. Tuo tarpu sindikuota paskola įforminama viena skolininko ir bankų sindikato narių sutartimi, tačiau reikia pažymėti, kad sindikuotos bankų paskolos sutartis yra laikoma kiekvieno kreditoriaus individualia paskolos sutartimi¹⁸, o bankų įsipareigojimai yra daliniai, atskiri (t.y. ne solidariniai). Sindikuotą paskolą reikėtų skirti nuo antrinio ar netiesioginio dalyvavimo (sub-participation), tai panašus reiškinys tik šiuo atveju paskolos sutartį su skolininku sudaro vienas – pirminis bankas, o keli kiti (antriniai) bankai jį finansuoja sudarydami su juo sutartis, kurios iš esmės pakartoja pagrindinę paskolos sutartį ir su ja siejamos. Antriniai

¹⁴ Kapitalo pakankamumo skaičiavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2006 m. lapkričio 9 d. nutarimu Nr. 138.

¹⁵ Likvidumo normatyvo skaičiavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2004 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 1.

¹⁶ Maksimalios paskolos vienam skolininkui ir didelių paskolų apskaičiavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2002 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 91.

¹⁷ Maksimalios paskolos vienam skolininkui ir didelių paskolų apskaičiavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2002 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 91.

¹⁸ Penn, G. A.; Shea, A. M.; Arora, A. *The Law and Practice of International Banking*. London: Sweet & Maxwell, 1995.

bankai neturi teisės reikalauti, kad pirminis bankas jiems gražintų suteiktas paskolas iš savo asmeninių, o ne iš skolininko gautų lėšų, skolininkui susidūrus su nemokumo problema pirminis bankas neturi antriniams bankams gražinti jų suteiktos paskolų dalies. Pagrindinis sindikuotų paskolų ir paskolų su daliniu dalyvavimu skirtumas yra tai, kad pirmuoju atveju visi bankų sindikato nariai yra pripažįstami skolininko kreditoriais, o sutartyse su daliniu dalyvavimu tik pirminis bankas laikomas skolininko kreditoriumi ir tik jo atžvilgiu gali būti reiškiama reikalavimai skolininkui įgyvendinant savo teises. Atsižvelgiant į šiuos sindikuotų ir dalinio dalyvavimo sutarčių skirtumus autorius W. Blair savo knygoje „*Banks, Liability and Risk*“¹⁹ sindikuotas bankų paskolas vadina tiesioginio dalyvavimo sutartimis (angl. - *direct participation*), o paskolų su dalinio dalyvavimo sutartimis – netiesioginio dalyvavimo (ang. - *indirect participation*) sutartimis²⁰.

¹⁹ Blair W. *Banks, Liability and Risk*. 3rd ed. London: The Centre for Commercial Law Studies and London Institute of international Banking Finance and Development Law, 2001.

²⁰ Blair, W. *Banks and Remedies* 2nd ed. London: The Centre for Commercial Law Studies and London Institute of international Banking Finance and Development Law, 1999.

II. Sindikuotos bankų paskolos organizavimas

Galimi atvejai kai pats bankas kreipiasi į finansavimo ieškantį subjektą su pasiūlymu dėl sindikuotos paskolos²¹, tačiau dažniausiai pats finansavimo ieškantis subjektas kreipiasi į laisvai pasirinktą banką su pasiūlymu organizuoti sindikuotą paskolą. Paprastai paskolai organizuoti pasirenkamas bankas su kuriuo subjektas jau turi tam tikrą kontaktą t.y. turi sąskaitas jame, naudojami investicinėmis paslaugomis ir panašiai. Bankui sutikus organizuoti sindikuotą paskolą finansavimo ieškantis subjektas suteikia jam mandatą (angl. – *mandate*) ir toks bankas vadinamas paskolos organizatoriumi (angl. – *arranger, arranging bank, manager, manager bank, lead bank, lead manager*). Pažymėtina, kad dideliuose sindikatuose būna ir organizatorių grupė (angl. – *co-managers, co-arrangers*).

1. Mandato suteikimas ir banko organizatoriaus statusas

Subjektas (skolininkas) suteikdamas mandatą suteikia bankui įgaliojimus organizuoti sindikuotos bankų paskolos sutarties sudarymo procedūrą ir tai yra pagrindas organizatoriui kreiptis į kitus bankus su pasiūlymu dalyvauti sindikate. Viskas iš esmės prasideda skolininkui su banku pasirašius principinį raštą, panašų į ketinimų protokolą vadinamą mandatu (angl. – *mandate*) arba pagrindinių sąlygų lapu – ketinimų protokolu (ang. - *term sheet*)²². Jame numatytos pagrindinės sutarties finansinės sąlygos t.y. – bendra paskolos suma, paskolos valiuta, palūkanos, terminas, paskolos gražinimo tvarka, organizatoriaus, paskolos administravimo ir kiti mokesčiai, jei sutarta – garantijos ar įkeitimas. Be finansinių sąlygų mandate taip pat dažniausiai aptariama taikytina teisė, pasirenkamas teismas ar arbitražas, kuriame bus sprendžiami iškilę ginčai, numatomi sutarties pažeidimo įvykiai ir pan. Sindikuotą paskolą bankas apsiima organizuoti už tam tikro dydžio honorarą, be to skolininkas turi padengti visas banko organizatoriaus išlaidas susijusias su bankų sindikato organizavimu, sindikuotos bankų paskolos sutarties sąlygų derinimu bei dokumentų rengimu, nepriklausomai nuo to ar sindikuotos bankų paskolos sutartis bus pasirašyta ar ne. Honoraro dydis priklauso nuo to kokio pobūdžio banko įsipareigojimai numatyti ketinimų protokole, o jie būna dvejopi - dėti geriausias

²¹ Bruggess, R. *Corporate finance law*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 1992.

²² Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

pastangas (angl. – *best efforts*), kad finansavimo sandoris būtų įvyktų pagal sąlygas, arba numatoma rezultato pareiga, tai reiškia, kad bankui nesuorganizavus paskolos jis pats įsipareigoja kredituoti ketinimų protokole numatytas paslaugas (angl. - *commitment to underwrite*). Jei bankas organizatorius prisiėmė rezultato prievolės jo atlyginimas bus didelis, nes jo prisiimama rizika bus tai pat labai didelė. Kai kurių autorių darbuose teigiama jog banko pasižadėjimas finansuoti visą paskolos sumą tuo atveju jei nepavyktų prikalbinti kitų bankų dalyvauti sindikate nėra teisiškai įpareigojantis ir dažniausiai siejamas su esminiais rinkos sąlygų pokyčiais, kurie gali atsirasti iki sindikuotos paskolos sutarties pasirašymo²³. Honoraro dydis nėra vienintelė priežastis kodėl bankai apsiima garantuoti paskolas, dažnai paskolos garantuojamos siekiant, kad skolininkas banku organizatoriumi pasirinktų būtent šį, o ne kurį nors kitą konkuruojantį banką.

Suteikus mandatą ir ketinimų protokolu įtvirtinus pagrindines sąlygas bankas organizatorius turi atlikti savo funkcijas, t.y.:

- a) Kartu su skolininku parengti informacinį memorandumą, informacinį dokumentą, kuris bus vienokia ar kitokia forma pateiktas bankams - potencialiems sindikato dalyviams;
- b) Pritraukti, suinteresuoti ir įtikinti kitus bankus dalyvauti sindikate finansuojant sindikuotą paskolą, tai daroma išsiunčiant su skolininku kartu paruoštus memorandumus;
- c) Derėtis su kitais bankais dėl paskolos sąlygų;
- d) Parengti paskolos sutarties ir kitų dokumentų projektus;

Atsižvelgiant į tai, kad bankas organizatorius iš skolininko gauna mandatą ir jau minėtą sindikuotos paskolos organizavimo mokestį (angl. – *arrangement fee, praecipium fee*), jis tuo pačiu derasi ir kontaktuoja su bankais – potencialiais sindikato dalyviais, beje dažniausiai ir pats dalyvauja sindikate. Taigi gali kilti klausimas ar bankui paskolos organizatoriui neiškils interesų konflikto problema. Iš vienos pusės bankas organizatorius kaip ir siekia, kad sindikuotos paskolos sutartyje būtų numatytos skolininko norimos ir jam palankios sąlygos iš kitos pusės bankas bus įpareigotas derėtis su skolininku dėl sindikato geidžiamų sutarties sąlygų. Taigi labai svarbu bankui organizatoriui užsitikrinti, kad jis nebūtų laikomas nei skolininko nei bankų, kurie taps paskolos dalyviais įgaliotiniu. Bankas organizatorius neturi būti laikomas skolininko įgaliotiniu net tokiu atveju jei pagal visų valstybių nacionalinę teisę įgaliotiniui atsiras fiduciarinės pareigos, lygiai tas pats pasakytina apie banko santykius su kitais bankais kurie taps kreditoriais.

²³ Cresswell, P., et. al. *Encyclopedia of Banking Law*. 3rd ed. London: Butterworths, 2004.

Bankas organizatorius turi tikslą - būti laikomas nepriklausomu dalyviu, kuris teikia finansinę paslaugą tiek skolininkui tiek bankams.

2. Informacinis memorandumas

Su mandato suteikimu prasideda ir visas sindikacijos procesas. Visų pirma bankas organizatorius turi parengti informacinį memorandumą – tai dokumentas, kuris kaip pasiūlymas teikiamas potencialiems kreditoriams, jame nurodyti duomenys apie skolininką, išsami informacija apie paskolos tipą, pateikiamos siūlymo finansinės sąlygos ir kitos pagrindinės numatomos sindikuotos sutarties sąlygos. Šis informacinis memorandumas yra pagrindinis informacijos šaltinis potencialiems kreditoriams ir jame pateikta informacija yra pagrindas sprendžiant dėl dalyvavimo sindikate. Memorandumą bankas organizatorius gali platinti tiek viešai tiek privačiai. Kadangi paskolos nėra vertybiniai popieriai, taigi paprastai pasirenkama informacinį memorandumą platinti neviešai. Viešas platinimas reiškia, kad memorandumas pateikimas bet kuriam potencialiam kreditoriui, šiuo atveju reikia turėti minty, kad bankas organizatorius privalo įvertinti kiekvienos valstybės įstatyminius reikalavimus numatančius vertybinių popierių rinkos reikalavimus. Toks memorandumas gali būti vertinamas kaip prospektas, kuriam keliami specialūs reikalavimai turinio prasme ir jis turės būti patvirtintas specialioje institucijoje, Lietuvoje ši institucija yra vertybinių popierių komisija. Viešo informacinio memorandumo rengimas dažnai reikalauja sudėtingų ir ilgų procedūrų bei papildomų išlaidų, tai viena pagrindinių priežasčių kodėl dažniausiai pasirenkamas neviešas informacinio memorandumo platinimo būdas.

Informacinio memorandumo teisinis statusas Lietuvoje nėra visiškai aiškus, kyla diskusija vertinant ar informacinis memorandumas laikomas prospektu ir jam taikomas LR Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymas²⁴ ar ne. Nuo atsakymo į šį klausimą priklauso ar informaciniam memorandumui bus taikomi papildomi turinio reikalavimai ir ar reikės jį registruoti specialioje institucijoje.

Kalbant apie informacinio memorandumo turinį jame aptariamos ne tik sutarties suma, palūkanos ir kitos sąlygos, bet pateikiama ir kita nemažiau svarbi informacija. Didelis dėmesys memorandumė skiriamas finansavimo ieškančio subjekto aprašymui t.y. apibūdinama pramonės šaka, kurioje veikia įmonė, apibūdinama padėtis rinkoje ir rinkos

²⁴ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 112-4074).

galia, santykis su konkurentais, aprašoma ir įmonės finansinė padėtis, istorija, valdymas, jau esamos sėkmingos investicijos. Taip pat svarbi vieta memorandume bus skirta finansavimo sandorio pagrindu gautų lėšų panaudojimo planui ir investicijų perspektyvoms apibūdinti.

Dar viena opi problema – kaip turėtų būti sprendžiamas atsakomybės klausimas už klaidingos informacijos pateikimą memorandume arba tik dalinį svarbios informacijos pateikimą, kai reikšmingos detalės tiesiog nutylimos. Šio klausimo aktualumas ryškiausiai atsiskleidžia kuomet klaidingos ar dalinės informacijos informaciniame memorandume pagrindu bankai suteikia sindikuotą paskolą, o vėliau skolininkas tampa nemokus arba susiduria su likvidumo problema, dėl ko nebegali grąžinti visos arba dalies paskolos. Dažniausiai atsakingu už informacinio memorandumo turinį laikomas skolininkas²⁵, tačiau jam neturint lėšų bankai sindikato nariai yra suinteresuoti nukreipti savo išieškojimą į banką paskolos organizatorių, nes jam kaip profesionaliam dalyviui taikomi didesni rūpestingumo reikalavimai rengiant informacinį memorandumą ir tikrinant jame nurodytos informacijos teisingumą. Ši ir anksčiau minėta su informaciniu memorandumu susijusi problema bus detaliau analizuojama kitame šio magistrinio darbo skyriuje.

Parengus informacinį memorandumą jis pateikiamas potencialiems kreditoriams ir prašoma atsakomosios reakcijos į jį, iš potencialių kreditorių tikimasi sulaukti informacijos apie jų „apetitą“ sandoriui ir kokią sindikuotos paskolos dalį jie pasirengę finansuoti. Kai ši informacija surenkama ir pritraukiamas pakankamas bankų kiekis, paskolai finansuoti, prasideda kitas sindikacijos etapas – derybos ir sindikuotos paskolos sutarties rengimas. Bankų sindikatas dažniausiai suformuojamas per 6 savaites ar mažiau, jeigu besiskolinantysis yra gerai žinomas tuomet kreditavimo įvertinimas gali vykti daug greičiau.

²⁵ Wood, Ph. R. *International Loans, Bonds and Securities regulation*. London: Sweet & Maxwell, 1995.

3. Sindikuotos paskolos sutartis: derybos, rengimas, galutinis rezultatas

Gavus bankų sutikimus dalyvauti sindikate bankas paskolos organizatorius pradeda rengti sindikuotos paskolos sutartį. Sutarties rengimo procese dažnai išskiriami du etapai: pirmajame etape bankas organizatorius sindikuotos paskolos sutarties sąlygas ir visą projektą derina su skolininku, gautas rezultatas antrajame etape pateikiamas būsimi sindikato narių teismui, būsimi kreditoriai pateikia savo komentarus, kurių pagrindu dažniausiai yra parengiamas galutinis sutarties variantas.

Europoje sindikuotoms paskoloms, kurios yra tarptautinio pobūdžio dažniausiai taikomos LMA, Londone reziduojančios asociacijos Loan Market Association (Paskolų rinkos asociacijos), standartizuotos paskolos formos. Praktikams ši organizacija svarbi, nes ji yra parengusi geriausius sutarčių variantus. Niekas nerengia sutarties de novo, o ima standartinę sutartį ir derasi dėl sutarties modifikavimo ir finansinių sąlygų, kurių LMA forma nestandardizuoja. LMA asociacija taip įgyvendina vieną iš savo veiklos tikslų – harmonizuoti sindikuotų kreditų dokumentacijos nuostatas, sąlygas, su tikslu padidinti prekybą tokiais kreditais sumažinant deryboms reikalingų lėšų ir laiko sąnaudas²⁶.

Skolininkas ir bankų sindikatas pasirašo vieną paskolos sutartį, joje, kaip ir paprastose kredito sutartyse, numatyta kredito suma, valiuta, suderėta palūkanų norma, atsiskaitymo tvarka, atsakomybė, apibrėžta kiekvieno iš kreditorių skolininkui suteikiama paskolos dalis. Sindikuotos paskolos sutartis aptaria ir kreditorių tarpusavio santykius, jei jų daug įtvirtinamas kreditorių demokratijos principas, tai reiškia, kad kai kurie sprendimai priimami balsų dauguma (tai sui generis nebūdinga taisyklė) dauguma kitų sutarties sąlygų iš principo atitinka bendrąsias įprastines sąlygas su tam tikrai specifika. Tai kompleksiška sutartis, čia kreditoriai siekia turėti maksimalias teises, kurios suteiktų galimybę kontroliuoti skolininko veiklą ir operatyviai nustačius, kad neadekvačiai padidėjo įsipareigojimų įvykdymo rizika, kreditoriai turi teisę reikalauti akceleruoti paskolą. Sindikuotos paskolos sutartis visuomet bus užtikrinta kreditavimo sutartis su kreditorių daugetu.

Nors pasirašoma viena sindikuotos paskolos sutartis ir kiekvienas kreditorius įsipareigoja tomis pačiomis sąlygomis suteikti skolininkui tam tikrą sindikuotos paskolos dalį, tačiau reikia nepamiršti, kad sindikuotos paskolos sutartis laikoma kiekvieno

²⁶ Wood, Ph. R. *The Law and Practice of International Finance*. London: Sweet & Maxwell, 2008.

kreditoriaus individualia paskolos sutartimi²⁷ ir savarankišku įsipareigojimu. Dar vienas sindikuotos paskolos sutarties skirtumas nuo paprastos terminuotos paskolos sutarties yra tai, kad joje įtvirtinamos ne tik skolininko ir kreditoriaus tarpusavio teisės ir pareigos, bet ir pačių kreditorių daugeto tarpusavio santykius reguliuojančios normos.

Kaip ir rengiant informacinį memorandumą, taip ir sindikuotos paskolos sutarties rengimo atveju iškyla banko organizatoriaus atsakomybės klausimas. Idealiu atveju kai sutarties šalys vykdo savo įsipareigojimus ir viskas vyksta pagal numatytą schemą, šis klausimas nėra aktualus, bet kas jei sutartis vėliau pripažįstama negaliojančia, negali būti tinkamai vykdoma ar joje nėra pakankamai sąlygų apsaugančių sindikato narių interesus, ar šiuo atveju bankas organizatorius taip pat bus atsakingas. Šiuo diskusiniu klausimu doktrinoje nėra vieningos nuomonės. Žinoma bankas organizatorius savo ruožtu norės prisiimti kiek įmanoma mažiau atsakomybės, ypač kilus kokiems nors nesklandumams įgyvendinant sindikuotos paskolos sutartį. Minėta problema detaliau bus išanalizuota kitoje magistrinio darbo dalyje.

²⁷ Penn, G. A.; Shea A. M.; Arora A. *The Law and Practice of International Banking*. London: Sweet & Maxwell, 1995.

III. Sindikuotos paskolos sutarties įgyvendinimas

Sudarius paprastą kreditavimo sutartį, jos vykdymas ir įgyvendinimas yra ganėtinai paprastas aiškus, tačiau kaip skolininkui vykdyti sindikuotos paskolos sutartį, kur kreditoriais yra keletas ar net keli šimtai subjektų, kaip dažnai pasitaiko tarptautinio pobūdžio sindikuotų paskolų atveju. Šiame skyriuje kaip tik ir bus skiriamas dėmesys sindikuotos paskolos sutarties įgyvendinimo proceso apžvalgai.

1. Bankas agentas

1.1 Vaidmuo

Šalims pasirašius sindikuotos paskolos sutartį banko paskolos organizatoriaus funkcijos pasibaigia, tačiau atsiranda nauja – banko agento vakansija, į kurią paprastai paskiriamas paskolos organizatorius. Taigi sudarius sutartį funkcijų prasme bankas organizatorius tampa kitu dalyviu ir įgyja naują vaidmenį. Bankas agentas skirtingai nuo organizatoriaus yra bankų sindikato narių atstovas, šis vaidmuo reikalingas dėl techninių administracinių priežasčių. Agentas veikia visų kreditorių vardu pagal sutartyje numatytas taisykles ir sąlygas, surenka iš skolininko einamąsias įmokas bei gauna galutinį mokėjimą, kuriuo įvykdomos visos prievolės pagal sutartį. Bankas agentas išipareigoja gautas iš skolininko įmokas paskirstyti pro rata visiems kreditoriams, taip pat visų kreditorių vardu realizuoja sindikato narių teises, pavyzdžiui tik bankas agentas keliauja su skolininku į visas institucijas darant hipotekinį užtikrinimą, rūpinasi, kad skolininkas vykdytų išipareigojimus ir tai atliktų laiku. Pats bankas agentas taip pat gali veikti ir kaip vienas iš kreditorių, jei jis yra suteikęs skolininkui dalį paskolos.

Banko agento įgaliojimai kyla iš sindikuotos paskolos sutarties, ja kiekvienas sindikato narys paprastai suteikia bankui agentui įgaliojimą būti atstovu ir vykdyti pareigas numatytas sutartyje. Tais atvejais kai pareigos sutartyje nėra tiksliai apibrėžtos bankas agentas turi vadovautis sindikato narių daugumos nurodymais, o kai nėra ir šių – savo nuožiūra, tačiau tai privalo daryti rūpestingai ir apdairiai, kad kuo geriau būtų atstovaujami sindikato narių interesai. Kaip jau minėta banko agento pareigos iš esmės yra techninio administracinio pobūdžio ir jam nėra suteikiami labai platūs įgaliojimai, taip

yra tiek paties banko agento, tiek atstovaujamo sindikato narių interesais. Sindikato nariai didžiąją dalį su sindikuotos paskolos vykdymu susijusių sprendimų linę priimti savo nuožiūra. Tačiau ir pats bankas agentas nėra suinteresuotas užsikrauti didesnę įsipareigojimų ir atsakomybės našta, nes jo už atstovavimą gaunamas mokestis (angl. – agency fee) paprastai nėra labai didelis, o prisiėmus didesnę atsakomybę jis nepadengtų didesnės nuostolių atsiradimo rizikos, bei galimų nuostolių dydžio, beje atstovavimo mokesčių bankui agentui pagal sutartį kasmet dažniausiai moka skolininkas²⁸.

Taigi tarp sindikato narių ir banko agento susiklosto atstovavimo teisiniai santykiai, kuriems reguliuoti Lietuvoje taikomos Civilinio kodekso 2.132 – 2.151 straipsniuose įtvirtintos normos. Sindikato nariai laikomi įgaliotojais, o bankas agentas, kaip atstovas, veikia pagal pavedimo sutartį ir atlieka visus veiksmus atstovaujamųjų vardu. Tai reiškia, kad skolininkas atlikęs mokėjimą bankui agentui laikomas tinkamai įvykdžiusiu prievolę, nes mokėjimas bankų atstovui prilyginamas mokėjimui bankams sindikato nariams, tuo tarpu sindikato nariai sumokėję agentui dar nėra laikomi tinkamai įvykdę savo pareigas skolininkui. Bankų sindikato nariai tinkamai įvykdžiusiais prievolę laikomi kai jų atstovas sumoka skolininkui, tai lemia, kad bankai prisiima agento nemokumo ir bankroto riziką²⁹.

1.2 Banko agento sutartinės ir fiduciarinės pareigos

Natūralu, kad bankui tapus agentu kartu atsiranda ir tam tikros pareigos, vienos jų kyla iš sindikuotos paskolos sutarties t.y. sutartinės pareigos, kitos – iš bankų agentą ir sindikatą siejančių atstovavimo santykių t.y. fiduciarinės pareigos.

Sutartinės pareigos sutartyje būna reglamentuotos pakankamai detalai taip griežtai apibrėžiant banko agento veiksmų ribas. Viena pirmųjų banko agento pareigų kylančių iš sutarties yra išankstinių sąlygų tikrinimas. Išankstinėmis vadinamos tos sąlygos, kurias turi įvykdyti skolininkas, kad atsirastų bankų sindikato narių pareiga suteikti paskolą, pavyzdžiui sutartyje numačius skolininko prievolės užtikrinimo pareigą bankas agentas turi patikrinti dokumentus patvirtinančius turto įkeitimą, nuosavybės teisę į įkeistą turtą, turto draudimą ir kt.³⁰ Suteikiant paskolą dalimis bankas agentas prieš išmokant kitą

²⁸ Altunbas, Y.; Gadanez, B. *Developing country economic structure and the pricing of syndicated credits*. London: Bank for International Settlements Working Papers, 2003.

²⁹ Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

³⁰ Cresswell, P., et. al. *Encyclopedia of Banking Law*. 3rd ed. London: Butterworths, 2004.

sindikotos paskolos dalį turi patikrinti ar neįvyko jokių sutarties pažeidimo įvykių, ar neatsirado kokių nors esminių pakitimų dėl kurių sindikatas gali atsisakyti suteikti likusią paskolos dalį. Sutartyje gali būti įtvirtinta banko agento pareiga ne tik epizodiškai tikrinti skolininką ir jo prisiimtų įsipareigojimų vykdymą, bet ir nuolat stebėti skolininko finansinę būklę. Šią savo pareigą bankas gali įgyvendinti reikalaujamas iš skolininko įvairios finansinės informacijos, veiklos ataskaitų arba „laikymosi pažymėjimo“ (angl. – *compliance certificate*), jame skolininkas turi patvirtinti, kad jokia sutarties nuostata nėra pažeista, pareiškimai ir garantijos išlieka teisingi ir nėra įvykęs pažeidimo įvykis³¹. Tokiems „laikymosi pažymėjimams“ pateikti dažniausiai iš anksto nustatomos tam tikros datos, tačiau kilus įtarimams dėl sutarties pažeidimo bankas agentas turi teisę prašyti tokio pažymėjimo ir anksčiau laiko arba pakartotinai, tiek savo, tiek sindikato narių iniciatyva, priklausomai nuo to kas numatyta sutartyje. Tačiau sutartyje numatytas banko agento įsipareigojimas stebėti skolininko finansinę būklę praktikoje yra pakankamai retas reiškinys, nes prisiėmus tokius įsipareigojimus stipriai padidėja ir banko atsakomybė. Visą iš skolininko gautą informaciją ir pranešimus skolininkas įsipareigoja pateikti kreditoriams, kad jie būtų tinkamai informuoti apie esamą situaciją. Sužinojęs apie skolininko padarytą ar numatomą sutarties pažeidimą bankas agentas turi kuo greičiau informuoti apie tai sindikato narius ir laukti jų sprendimo bei nurodymų. Toks laukimas neretai gali užtrukti, nes dažniausiai sindikato nariai reziduoja skirtingose valstybėse, o delsimas sutarties pažeidimo atveju gali padaryti paskolintų lėšų susigrąžinimą neįmanomu. Tam, kad būtų galima apsisaugoti nuo tokios situacijos sutartyse nustatoma banko agento diskrecijos teisė sutarties pažeidimo atveju reaguoti į pažeidimą ir akceleruoti paskolą nelaukiant sindikato narių sprendimo. Tačiau vėlgi kyla problema ar bankas agentas norės prisiimti tokią atsakomybę, juk įvykus sutarties pažeidimo įvykiui laiku nepranešus apie jį kreditoriams ar neakceleravus paskolos ir skolininkui tapus nemokiu kreditoriai gali reikalauti nuostolių atlyginimo iš banko agento. Iš kitos pusės jei bankas klaidingai paskelbia apie sutarties pažeidimo atsiradimą ir neteisėtai akceleruoja paskolą nuostolių atlyginimo šiuo atveju gali reikalauti skolininkas.

Viena pagrindinių banko agento funkcijų susijusi su mokėjimais, tai reiškia, kad visi pinigų srautai tiek iš skolininko tiek iš sindikato narių pusės neišvengiamai juda per banką agentą. Sindikotą paskolą bankai finansuoja dalimis, tačiau sutartas sumas jie perveda ne tiesiogiai į skolininko sąskaitą, bet iš pradžių bankui agentui, o šis savo ruožtu

³¹ Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

– skolininkui. Skolininkas taip pat neatlieka jokių tiesioginių mokėjimų sindikato nariams, tiesiog sumoka įmoką ar visą sumą bankui agentui, kuris vėliau gautas lėšas atitinkamomis dalimis paskirsto kreditoriams. Mokėjimai viena iš tų sričių kur dažniausiai susiduriama su praktinėmis problemomis, ypač tais atvejais jei skolininkas mokėjimą atlieka ne bankui agentui, bet vienam iš sindikato narių.

Mokėjimų priėmimo pareiga sąlygoja ir kitą banko agento pareigą – palūkanų dydžio nustatymą. Palūkanos tai bankų gaunamas atlygis už paskolintas lėšas ir sutartimi beveik visais atvejais nustatoma kintama palūkanų norma (angl. – *floating interest*), apskaičiuojama sudedant fiksuoto dydžio maržą ir atitinkamą bazinę palūkanų normą. Kaip bazinės palūkanos norma tarptautinėje sindikuotos paskolos sutartyje gali būti pasirenkamos EURIBOR (vidutinė palūkanų norma, naudojama eurozonos pinigų rinkoje, ją nustato Europos Bankų Federacija), LIBOR (vidutinė Londono tarpbankinė palūkanų norma už kurią Britų Bankų Asociacijos bankai yra pasirengę skolinti užsienio valiutą), tiesa dažniausiai pasirenkama pastaroji. Taip pat galima pasirinkti ir VILIBOR t.y. Vilniaus tarpbankinė palūkanų norma už kurią Lietuvos bankai pasirengę skolinti kitiems bankams litais. Taigi bankas agentas turi nustatinėti palūkanų normas ir apie tai nuolat informuoti tiek skolininką tiek ir kreditorius.

Tarp sindikato narių ir banko agento susiklostę atstovavimo santykiai yra fiduciariniai. Baigtinio sąrašo, kokios pareigos kyla iš fiduciarinių santykių, nėra, tačiau visuotinai pripažįstama, kad šie santykiai apima rūpestingumo, interesų konflikto vengimo, asmeninių pareigų vykdymo ir slaptų pajamų draudimo pareigas. Rūpestingumo pareiga iš banko agento reikalauja veikti taip apdairiai, protingai ir rūpestingai lyg jis veiktų savo paties interesais ir sindikato narių nariai būtų atstovaujami geriausiai. Atsižvelgiant į tai, kad bankas agentas dažnai pats būna kartu ir sindikato narys, tai savaime lemia didelį agento rūpestingumą, nes dėl nerūpestingo elgesio patirti nuostoliai didžia dalimi pablogintų ir jo paties situaciją.

Interesų konflikto vengimo pareiga reiškia, kad bankas agentas privalo vengti situacijų kuomet jo paties interesai susikirstų su sindikato narių interesais, kartu ši pareiga sąlygoja reikalavimą bankui agentui būti visiškai atviru su atstovaujama kreditoriais ir vos tik susiklosčius interesų konflikto situacija nedelsiant apie tai pranešti. Interesų konflikto atsiradimo tikimybė didesnė, kai bankas agentas pagal yra skolininko kreditorius pagal savarankiškas paskolos sutartis, arba kuomet teikia skolininkui finansines konsultacijas. Toks savarankiškų banko agento ir skolininko sutarčių sudarymas nėra draudžiamas ir apie tokias sutartis banko sindikato nariai dažniausiai

būna informuoti. Nesant sindikuotos paskolos pažeidimo, tokie paraleliniai santykiai nėra žalingi, tačiau esant pažeidimui bankas agentas ne tik nedelsiant turi pranešti apie tai sindikato nariams, bet ir elgtis tam tikru būdu, pavyzdžiui įvykus sindikuotos paskolos pažeidimui atsisakyti priimti skolininko mokamas pinigų sumas skirtas ne sindikuotos, o agento savarankiškos skolininkui suteiktos paskolos apmokėjimui. Elgtis priešingai sindikato narių interesams, kaip kad minėto pavyzdžio atveju priimti skolininko mokamas sumas savarankiškai paskolai padengti, bankas agentas gali tik tuomet kai yra sindikato narių leidimas, tačiau tokio leidimo suteikimas ir interesų konfliktą sukeliančių veiksmų palaiminimas gana retas reiškinys.

Sindikatas bankui agentui įsipareigoja atlyginti visus su jo veikla susijusius nuostolius ir išlaidas, patirtas vykdant savo kaip atstovo pareigas, atlyginimą bankui agentui dažniausiai įsipareigoja kasmet mokėti skolininkas, taigi tai visos agento gaunamos pajamos. Apie visas šias pajamas sindikato nariai turi būti informuoti, o į sindikuotos paskolos sutartį paprastai įtraukiama nuostata numatanti skolininko agentui mokamą mokestį už paskolos sutarties administravimą ir sindikato nariai patvirtina jog yra informuoti apie šį mokestį ir jo dydį. Slaptų pajamų draudimo pareiga kaip tik ir numato, kad bankas agentas negali gauti jokių kitų sutartyje nenumatytų pajamų, tokių kaip komisinis mokestis ar koks kitas atlyginimas.

Asmeninio pareigų vykdymo pareiga iš banko agento reikalauja, kad visas sutartyje numatytas pareigas agentas atliktų pats, o ne pavestų atlikti kitiems asmenims, išskyrus atvejus kai pati sutartis numato tokią galimybę. Toks draudimas paprastai neapima banko agento teisės naudotis įvairių profesijų konsultantų, pavyzdžiui teisininkų paslaugomis vykdant iš sutarties kylančias savo pareigas.

Tarp sindikato narių ir banko agento susiklostantys atstovavimo santykiai pagal pavedimo sutartį ir iš šių santykių atsirandančios fiduciarinės pareigos Lietuvoje reguliuojamos ir jų turinys nustatomas pagal Civilinio Kodekso Antrosios knygos III dalies XI skyriaus bendrąsias nuostatas numatančias atstovavimo institutą, bei Šeštosios knygos IV dalies XXXVI skyriaus nuostatas reglamentuojančias pavedimo sutartinius santykius.

2. Santykiai tarp sindikato narių

Kalbant apie sindikato narių ryšius ir santykius reikėtų išskirti 3 pagrindinius principus – pirmasis tai sindikato narių įsipareigojimų atskirumas, antrasis – balsų daugumos principas, trečiasis – pro rata principas. Kiekvienas iš jų bus aptartas toliau.

2.1 Daliniai sindikato narių įsipareigojimai

Vienos sindikuotos paskolos sutarties pagrindu keli bankai įsipareigoja suteikti paskolą, teoriškai galimi du variantai bankų prievolė skolininkui gali būti solidari ar subsidiari. Solidariosios prievolės atveju kiekvienas bankas turėtų pareigą paskolinti visą sumą ir tai padaręs turėtų regreso teisę į kitus bankus, tuo tarpu subsidiarinės prievolės atveju kiekvienas bankas atskirai turėtų paskolinti tam tikrą sumos dalį. Praktikoje dėl suprantamų priežasčių nusistovėjo subsidiarinės bankų prievolės modelis, tai reiškia, kad kiekvienas bankas įsipareigoja atskirai suteikti skolininkui tam tikrą konkrečiai sutartyje įvardintą paskolos dalį ir vienas už kitą bankai negarantuoja. Taigi susiklosčius situacijai kai vienas iš sindikato narių neįvykdo savo prievolės t.y. nepaskolina savo dalies skolininkas reikalavimo teisę gali nukreipti tik į tą konkretų banką.

Lietuvos teisės požiūriu remiantis Civilinio kodekso 6.6 str. 1 d. preziumuojama, kad sindikato narius siejanti prievolė suteikti skolininkui paskolą yra dalinė, nebent būtų nurodyta priešingai. Esant dalinei kreditorių prievolei ir sutartyje neįvardijus kiekvieno iš kreditorių įsipareigojimų dydžio pagal Civilinio kodekso 6.5 str. ir 6.17 str. būtų taikoma kita prezumpcija – kad sindikato narių įsipareigojimų skolininkui dalys yra lygios.

2.2 Sprendimų priėmimas sindikate – daugumos įgalinimai

Sindikuota paskola tai sutartis su kreditorių daugetu, kurių skaičius svyruoja nuo keleto iki kelių šimtų. Nors sindikato nariai yra atskiri subjektai ir linkę klausimus spręsti savo nuožiūra tačiau paprastai sutartyje numatyti klausimai, kuriuos sindikato nariai sprendžia kartu, sprendimus priimdami balsų dauguma, tai ypač patogus būdas minėtiais atvejais, kai sindikate dalyvauja didelis kreditorių skaičius. Susitariama dėl klausimų sprendimo paprasta (1/2 balsų) arba absoliučia (2/3 balsų) sindikato narių balsų dauguma.

Galima būtų išskirti keletą klausimų, kurių sprendimas sutartimi deleguojamas sindikato narių daugumai³²:

- a) Sprendžia ar tam tikras neigiamas skolininko finansinės padėties pokytis ar elgesys traktuotinas kaip esminis sutarties pažeidimas, esant aiškiam pažeidimui sindikato nariai tiesiog konstatuoja pažeidimo faktą;
- b) Sprendžia skolininko atleidimo nuo atsakomybės galimybę esant sindikuotos paskolos pažeidimo įvykiui, kaip pavyzdį galima būtų pateikti kreditorių sindikato sprendimą atleisti skolininką nuo atsakomybės jei šis nežymiai sumažino savo turto vertę;
- c) Sindikato nariai balsų dauguma gali nuspręsti leisti skolininkui nesilaikyti vieno iš sindikuotos paskolos sutartyje numatyto įsipareigojimo, šią situaciją iliustruojantis pavyzdys galėtų būti leidimas skolininkui panaikinti esamą turto įkeitimą.
- d) Vienas iš svarbiausių balsavimu sprendžiamų klausimų – ar dėl įvykusio sutarties pažeidimo įvykio taikyti paskolos akceleracijos institutą. Literatūroje išskiriama ir kitokia nuomonė dėl sprendimo akceleruoti paskolą priėmimo, teigiama, jog atsižvelgiant į kiekvieno iš kreditorių suteikiamos paskolos dalies savarankiškumą, kiekvienas kreditorius turi turėti diskreciją spręsti dėl savo interesų gynimo akceleracijos būdu. Žinoma tik tuo atveju jei vieno sindikato nario sprendimas akceleruoti paskolą nepažeistų likusių narių interesų. Pavyzdžiui sindikuotos paskolos skirtos investiciniams projektams atveju vienam bankui atsisakius paskolinti dalį reikalingos sumos didelė tikimybė, kad kiti sindikate dalyvaujantys bankai patirtų nemažų nuostolių.

Daugumai spręsti nedeleguojami ir individualiai sindikato narių sprendžiami klausimai dėl paskolos gražinimo termino pratęsimo, savo įsipareigojimų dydžio padidinimo, palūkanų normos ar mokėjimo sumų sumažinimo, paskolos valiutos keitimo, taip pat kiekvienas bankas savo prerogatyva sprendžia ar įvykdytos sutartyje numatytos išankstinės sąlygos³³.

Kai kreditorių skolinamos dalys lygios problemų dėl balsų pasiskirstymo nėra, nes tokiu atveju vienam kreditoriui priskiriama po vieną balsą, tačiau taip pasitaiko itin retai. Sindikato narių skolinamos dalys daugumoje atvejų yra nelygios, taigi logiška, kad

³² Cresswell, P., et. al. *Encyclopedia of Banking Law*. 3rd ed. London: Butterworths, 2004.

³³ Dominas G. Tarptautinės sindikuotos bankų paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai. Teisė, 1999, Nr. 33(4);

sprendžiant sindikato narių daugumai priskirtus klausimus svaresnį balsą turi tie kreditoriai, kurių interesai gali labiausiai nukentėti sindikuotos paskolos sutarties pažeidimo atveju. Esant tokiai situacijai vadovaujamasi keliomis taisyklėmis ir laikoma, kad banko sindikato narių balsų daugumą sudaro³⁴:

- a) Sindikato nariai, kuriems sprendimo priėmimo metu negražintų paskolų suma sudaro 1/2 dalį (jei nustatyta sprendimų priėmimo absoliučia balsų dauguma tvarka atitinkamai 2/3 dalis) visos sindikuotos paskolos sumos;
- b) Nesant sprendimų priėmimo metu negražintų skolų, daugumą sudaro sindikato nariai, kurių įsipareigojimų pagal sindikuotos paskolos sutartį suma sudaro 1/2 dalį (jei nustatyta sprendimų priėmimo absoliučia balsų dauguma tvarka atitinkamai 2/3 dalis) visos sindikuotos paskolos sumos;
- c) Nesant sprendimų priėmimo metu negražintų skolų ir nebelikus įsipareigojimų skolininkui iš kreditorių pusės, sindikato nariai, kurių įsipareigojimų pagal sindikuotos paskolos sutartį prieš visų sindikato narių įsipareigojimų įvykdymą suma sudarė 1/2 dalį (jei nustatyta sprendimų priėmimo absoliučia balsų dauguma tvarka atitinkamai 2/3 dalis) visos sindikuotos paskolos sumos

Nors sutartyje ir nustatomas sprendimų priėmimo balsų dauguma principas tačiau kiekvienas sindikato narių balsuodamas turėtų paisyti ne tik savo savanaudiškų paskatų ir asmeninių interesų, bet taip pat atsižvelgti ir į kitų narių interesus, nes jų priimtas sprendimas saistys ir mažumą narių, kurie nepritars daugumos sprendimui. Žinoma geriausias variantas yra kai susirinkimo metu priimamas optimalus ir bendras, visų sindikato narių interesus tenkinantis, sprendimas.

2.3 Pro rata principas

Principas pro rata viena ar kita forma yra standartas taikomas vien tik sindikuotų paskolų sutartyse³⁵, jo taikymas įgyvendina sindikato narių lygybę ir skirtas užtikrinti, kad įskaitymai, priteistos lėšos, lėšos gautos pagal garantijas ir tiesioginius skolininko mokėjimus neatitektų vienam ar keliems ir sindikato narių, o būtų padalintos visiems nariams proporcingai priklausomai nuo suteiktos paskolos dalies dydžio. Šis principas atsirado kaip priemonė įgyvendinti kreditorių lygybę tais atvejais, kai kuriam nors iš

³⁴ Wood Ph. R. *International Loans, Bonds and Securities regulation*. London: Sweet & Maxwell, 1995.

³⁵ Wood, Ph. R. *The Law and Practice of International Finance*. London: Sweet & Maxwell, 2008.

bankų per klaidą sumokama per daug³⁶ ir dabar tai yra viena esminių sindikuotų sutarčių nuostatų, tačiau šiandien šis principas suvokiamas daug plačiau, o principo taikymo apimtis yra derybų objektas.

Jau minėtas centralizuotas lėšų tvarkymo mechanizmas, kuomet visi skolininko mokėjimai pervedami į banko agento administruojančio paskolą sąskaitą ir tik vėliau proporcingai suteiktos paskolos daliai paskirstomi sindikato nariams, iš esmės padeda užtikrinti kreditorių lygybę ir įgyvendinti pro rata principą. Tačiau gali atsitikti taip, kad skolininkas mokėjimą atlieka vienam iš sindikato narių, tokiu atveju tiesiogiai gautas lėšas narys turi pasidalinti su kitais sindikato dalyviais proporcingai kiekvieno iš jų suteiktų paskolų dalims. Gali atsitikti ir taip, kad bankas agentas vienam iš bankų perveda didesnę savo suteiktos paskolos proporcijai skolininko mokėjimo dalį, paprastai tokių situacijų sprendimui sutartyje numatyta nuostata, kad gautą perviršį sindikato narys turi gražinti bankui agentui, o šis to perviršio dalį paskirstyti proporcingai likusiems sindikato nariams.

Pro rata principo įtvirtinimo laipsnis kiekvienoje sindikuotos paskolos sutartyje skirtingas ir priklauso nuo šalių susitarimo. Sindikuotos paskolos sutartyje pravartu detaliau numatyti pro rata principo taikymą, nes kitaip įvykus sutarties pažeidimo įvykiui bijodami prarasti paskolintas lėšas sindikato dalyviai gali pradėti elgtis vien tik savo interesais taip pažeisdami pro rata principą, kaip kad atsitiko „Chase Manhattan“ organizuotos sindikuotos paskolos atveju. Gali kilti ir kitokio pobūdžio problemų, kuomet skolininkas moka tik tam tikriems sindikato nariams, o ne visi iš jų dalijasi gautą dalį su likusiais bankais, kaip kad atsitiko Argentinos (Folklendo salų) krizės metu. Pro rata principo įgyvendinimas turbūt viena iš sindikuotų paskolų sričių, kur praktikoje kyla daugiausiai problemų ir diskusijų, ypač atsižvelgiant į tai, kad sindikate neatsiranda fiduciarinių santykių tarp narių, nes kiekvieno iš jų įsipareigojimas skolinti yra dalinis ir sutarties pažeidimo atveju jie dažnai būna linę elgtis paisydami vien savo interesų. Šios problemos šaknys glūdi bankų nenore dalintis, čia susiklosto situacija kai teisininkai yra įpareigojami sukurti muziką t.y. paruošti sutartį, o bankai savo ruožtu atsisako pagal ta muziką šokti, t.y. įgyvendinti ją³⁷.

³⁶ Gabriel, P. *Legal Aspects of Syndicated Loans*. London: Butterworths, 1986.

³⁷ Wood, Ph. R. *The Law and Practice of International Finance*. London: Sweet & Maxwell, 2008.

IV. Sindikuotos paskolos organizatoriaus statuso ir atsakomybės problematika

1. Banko organizatoriaus atsakomybės klausimas

Vienas iš plačiausiai aptariamų sindikuotų paskolų probleminių klausimų tiek teorijoje tiek ir praktikoje yra sindikuotos paskolos organizatoriaus atsakomybė. Bankas organizatorius sindikacijos procese atsiranda skolininkui suteikus mandatą paskolą organizuosiančiam bankui. Tokiu būdu bankas prisiima vadybininko vaidmenį – finansavimo ieškantis subjektas pateikia savo idėją-planą, o bankas organizatorius turi ją „parduoti“ ir padėti surinkti pakankamą lėšų kiekį jos įgyvendinimui. Pirmas labai svarbus banko organizatoriaus žingsnis – memorandumo parengimas. Jame turi atsispindėti informacija apie skolininką, jo finansinę padėtį, sindikuotos paskolos panaudojimą ir tikslus. Memorandumo parengimas yra pakankamai atsakingas darbas, nes jame nurodyta informacija turi ne tik atitikti tikrovę, bet kartu ir būti pateikta taip, kad taptų patraukli potencialiems kreditoriams, o kas svarbiausia bankui paskolos organizatoriui - mandate turi būti įtvirtinti saugikliai numatantys jo atsakomybės ribas ar apskritai eliminuojantys banko organizatoriaus atsakomybės galimybę tam tikrais atvejais.

Idealiu atveju, kuomet skolininkas tinkamai vykdo prievolę kylančią iš sindikuotos paskolos sutarties, diskusija dėl banko organizatoriaus statuso ir atsakomybės nekyla. Su šia problema susiduriama, kuomet, klaidingos ar dalinės informacijos informaciniame memorandumė pagrindu, kreditoriai suteikia sindikuotą paskolą, o vėliau skolininkas tampa nemokus arba susiduria su likvidumo problema, dėl ko nebegali grąžinti visos arba dalies paskolos. Sindikuotų paskolų atveju kalba eina apie dideles sumas skaičiuojamas milijonais ir milijardais piniginių vienetų, todėl bankai yra kur kas labiau suinteresuoti susigrąžinti sindikuotos paskolos pagrindu suteiktas lėšas, skolininkui pažeidus prievolę. Skolininkui tapus nemokiu vienintelė galimybė susigrąžinti lėšas – patraukti atsakomybėn informacinį memorandumą sudariusį banką organizatorių. Ši teisės sritis (angl. - *misrepresentation liability, law of negligence*) labiausiai išplėtotą anglių-amerikiečių

teisės srityse³⁸, taigi siekiant atskleisti problemos esmę didžioji dalis informacijos darbe pateikta būtent remiantis Anglų teisės šaltiniais.

G. Dominas savo straipsnyje³⁹ teigia, kad pagal anglų teisę atsakomybės pagrindai yra du – apgaulė ir nerūpestingumas, tačiau tiksliau įvardijant galima būtų išskirti tris, t.y. nerūpestingumas (angl. – *the tort of negligence*), 1967 Klaidinančio reprezentavimo aktas (angl. – *Misrepresentaition Act*) ir apgaulė (angl. – *the tort of deceit*). Toliau apie kiekvieną iš šių pagrindų atskirai.

Nerūpestingumas. Šis atsakomybės pagrindas Anglijos teismų atskleistas *Hedley Byrne & Co. Limited v. Heller & Partners Ltd*⁴⁰ (toliau – Hedley) bei *Caparo Industries plc. v. Dickman*⁴¹ (toliau – Caparo) bylose. Pirmojoje byloje Lordų rūmų (angl. – *House of Lords*) teismas suformulavo labai svarbų artimo ryšio (angl. – *principle of proximity*) arba dar kitaip vadinamą ypatingo (specialaus) santykio (angl. – *special relationship*) principą. Šio principo esmė - subjektas nėra atsakingas už suklaidinimą, jei šis suklaidinimas buvo nulemtas vien tik paties subjekto neapdairumo ir nepakankamo rūpestingumo, išskyrus tuos atvejus, kai šalis sieja specifiniai artimumo santykiai. Pirmoji byla nebus nagrinėjama plačiau, nes tai jau yra padaryta minėtame G. Domino straipsnyje⁴², be to antrosios bylos nagrinėjimas yra daug aktualesnis nes ši byla buvo išnagrinėta vėliau ir, nors joje atkartotas Hedley byloje suformuluotas principas, tačiau tai padaryta daug plačiau išdėstant principo esmę.

Šioje byloje įmonė pavadinimu „Caparo“ įsigijo kitą biržoje listinguojamą bendrovę „Fidelity“ remdamasis jos auditorių „Touche Ross“ ataskaitomis, kurios, „Caparo“ teigimu - netikslios ir klaidingos, nes „Fidelity“ akcijų kaina buvo išpūsta, o turiniai įmonės išipareigojimai pilnai neatskleisti. Įsigijus kontrolinį įmonės akcijų paketą paaiškėjo, kad bendrovės „Fidelity“ padėtis daug prastesnė negu kad nurodyta auditorių ataskaitose. Taigi „Caparo“ teisme laikėsi pozicijos, kad bendrovės „Fidelity“ kreditoriai turėjo rūpestingumo pareigą investuotojams pateikti ataskaitas, kuriose būtų tinkamai atskleista įmonės finansinė padėtis. Nors Lordų rūmų teismas ir nepatenkino bendrovės

³⁸ Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

³⁹ Wood Ph. R. *International Loans, Bonds and Securities regulation*. London: Sweet & Maxwell, 1995.

⁴⁰ Anglijos Lordų rūmų 1963 m. sprendimas byloje *Hedley Byrne & Co. Limited v. Heller & Partners Ltd*, [interaktyvus] 1963, Nr. 2 All ER 575. [žiūrėta 2010-02-27]. Prieiga per internetą: < <http://www.lrz-muenchen.de/~Lorenz/urteile/hedleybyrne.pdf> >. [žiūrėta 2010-02-27].

⁴¹ Anglijos Lordų rūmų 1990 sprendimas byloje *Caparo Industries plc. v. Dickman*. [interaktyvus], 1990, Nr. 2 WLR 368. [žiūrėta 2010-02-27]. Prieiga per internetą: http://oxcheps.new.ox.ac.uk/casebook/Resources/CAPARO_1.pdf. [žiūrėta 2010-02-27].

⁴² Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

„Caparo“ ieškinio ir išaiškino, kad auditoriai tokios pareigos investuotojams neturėjo, bet kita vertus konstatavo, kad auditoriams rūpestingumo pareiga vis dėlto iškyla, tačiau ne investuotojų, o esamų akcininkų atžvilgiu.

Svarbiausias Lordų rūmų teismo išaiškinimas byloje nagrinėjamu aspektu buvo taip vadinamos bendrosios apyvartos (angl. – *general circulation*) ir specifinių sandorių (angl. – *specific transactions*) atskyrimas. Lordų rūmų teismas pabrėžė skirtumą tarp teiginių ir nuostatų, kurie išleidžiami viešai cirkuliuoti į bendrą apyvartą, ir tų, kurie suformuluojami siekiant panaudoti juos specifiniuose sandoriuose. Šiuo atveju teiginių ir nuostatų išleidimu į bendrą apyvartą laikomas viešas dokumento, kuriame ir yra šie nuostatai platinimas, kai dokumento tekstą gali perskaityti didžioji dauguma jais susidomėjusių žmonių, kurių kiekvienas gali turėti savo individualų ir skirtingą nuo kitų tikslą, kurio vedinas jis pasitikėjo dokumente nurodyta informacija. Taigi tuo atveju, kai dokumentas su jame pateikta informacija išleidžiamas į bendrąją apyvartą, negalima subjektui, suformulavusiam dokumente nurodytas nuostatas, taikyti aukštų rūpestingumo reikalavimų nuostatų tikslumo atžvilgiu, nes pašaliniai asmenys kiekvienas turi savo tikslą, kurio pagrindu gali nuspręsti pasitikėti dokumente išdėstytomis nuostatomis. Taigi tokios rūpestingumo naštos užkrovimas subjektui, sudariusiam dokumentą, yra neproporcingas, nes jis negali numatyti visų skirtingų ir galimų tikslų, kuriais remdamiesi pašaliniai asmenys nuspręš pasitikėti pateikta informacija. Tačiau visai kas kita jei ataskaita ar informacinis memorandumas būtų paruoštas naudoti specifinių sandorių kontekste ir galima būtų preziumuoti, kad ieškovas pasitikėjo jame pateikta informacija.

Sindikuoatų paskolų sandoriuose informacinis memorandumas banko organizatoriaus parengiamas su tikslu pristatyti jį potencialiems sindikato nariams, tam, kad jie galėtų apsispręsti dėl dalyvavimo sindikate. Šiuo atveju potencialūs sindikato nariai – bankai ar kitos finansų įstaigos, nėra visiškai pašaliniai asmenys, tai specifiniai subjektai, su kuriais tikėtina, kad bankas organizatorius yra ne kartą susidūręs atlikdamas savo tiesioginę komercinę veiklą. Įvertinus šį aspektą bei konkrečias aplinkybes atspindinčias organizatoriaus ir sindikato narių santykį, sprendžiama ar tarp banko organizatoriaus ir sindikato narių susiformuoja pakankamai artimas ryšys, kad jo pagrindu vėliau, paaiškėjus nuostatų klaidingumui ir dėl to atsiradus žalai, galima būtų patraukti atsakomybėn ne tik skolininką, bet ir banką organizatorių. Taigi tiek Hedley, tiek ir Caparo bylose suformuotas artimo ryšio principas yra pagrindas banko organizatoriaus atsakomybei kilti.

1967 m. Klaidingo reprezentavimo aktas⁴³ (angl. - *1967 Misrepresentation act*). Šis Jungtinės Karalystės (toliau – JK) Parlamento aktas priimtas kaip 1893 m. Prekių pardavimo akto (angl. – *Sale of goods act*) pataisa, reguliuojanti netyčinius, dėl nerūpestingumo susiklosčiusius, klaidingo reprezentavimo atvejus. Nagrinėjamu aspektu svarbus yra šio akto 2 straipsnis. Pirmojoje 2 straipsnio dalyje numatyta, kad subjektui kyla atsakomybė pagal šį aktą, net ir tuo atveju, kai neturėdamas tikslų apgauti, subjektas atstovavimo metu suklaidina kitą sutarties šalį ir dėl to ši po sutarties sudarymo patiria nuostolių. Toliau toje pačioje dalyje numatyta, kad subjektas išvengia atsakomybės tik tuo atveju jei įrodo, kad jis iki pat sutarties sudarymo momento turėjo pagrįstą pagrindą manyti ir manė, kad faktai, kuriuos jis pateikia reprezentuodamas kitą asmenį, yra teisingi. Taigi sindikuotų paskolų organizavimo požiūriu bankas organizatorius gali išvengti atsakomybės, jei jis informacinio memorandumo sudarymo metu ir vėliau iki sindikuotos paskolos sutarties pasirašymo momento, turėjo pagrįstą pagrindą manyti, kad informacija pateikta memorandume yra teisinga ir atitinkanti tikrovę.

Sudarydamas memorandumą bankas organizatorius neturi akiai pasikliauti skolininko pateikiama informacija ar jos iškreipti, gautą informaciją jis turi įvertinti taikydamas protingo, apdairaus ir rūpestingo žmogaus standartą, nes būtent nuo to vėliau priklausys ar bankui organizatoriui bus taikoma atsakomybė dėl klaidinančio reprezentavimo pagal minėtą JK Parlamento aktą. Kai kurie kritikai teigia, kad tokios statutinės teisės nuostatos tiksliai ir aiškiai nepasisako dėl tų atvejų, kai bankas organizatorius informaciniame memorandume praleidžia kai kuriuos svarbius faktus. Bet sistemiškai aiškinant šio akto nuostatas akivaizdu, kad informacijos trūkumas sudaro prielaidas klaidinimui ir toks atstovavimas, kai memorandume pateikiama tik dalinė informacija turėtų būti laikomas klaidinimu.

Nagrinėjant organizatoriaus atsakomybės klausimą tai pat svarbi JK Parlamento akto 2 str. 2 dalis, nors ji ir retai naudojama praktikoje. Šiame straipsnyje numatyta norma reguliuoja situaciją, kai po klaidinančios reprezentacijos (klaidingo informacinio memorandumo pateikimo), šalys sudaro sutartį ir suklaidinta šalis vėliau dėl to patiria nuostolių. Tokiu atveju reikia žiūrėti į sutarties nuostatas ir jei jose numatyta, kad klaidingos informacijos pateikimas ikisutartiniuose santykiuose laikomas sutarties pažeidimu ir yra pagrindas nutraukti sutartį, teismas gali savo ruožtu netaikyti sutarties

⁴³ JK Parlamento 1967 Misrepresentation Act, Nr. c.7 [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-02-28]. Prieiga per internetą: <http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?&parentActiveTextDocId=1185735&ActiveTextDocId=1185735>. [žiūrėta 2010-03-12].

nutraukimo, o palikti sutartį galioti, nustatydamas prievolę atlyginti patirtus nuostolius. Tačiau teisėjas ar arbitras prieš taikydamas tokią normą yra įpareigotas įsitikinti, kad jos taikymas bus teisingas, proporcingas ir mažiau žalingas sprendimas, palyginus su sutarties nutraukimu. Reikia pastebėti, kad minėta norma taikoma tik tuo atveju jei subjektas, klaidingai reprezentavęs vieną iš sutarties šalių, tokiais savo veiksmais neturėjo tikslo apgauti. Svarbu pabrėžti, kad pagal šią straipsnio dalį nuostolių atlyginimas galimas tik tuomet, kai sutartyje buvo numatyta nutraukimo galimybė dėl ikisutartiniuose santykiuose įvykusio klaidinančio reprezentavimo. Nors ir retai naudojama praktikoje, ši norma yra puiki atsarginė priemonė kreditoriams tuo atveju, jei pagal pirmąją to paties straipsnio dalį nepavyksta įrodyti, kad klaidingai reprezentavęs subjektas pateikdamas informaciją nebuvo įsitikinęs jos teisingumu ir nevertino informacijos iš protingo, apdairaus ir rūpestingo žmogaus pozicijos. Taigi taikant JK Klaidingo reprezentavimo akto 2 str. 2 d. sandoris paliekamas galioti, bet nustatoma pareiga atlyginti suklaidintos šalies patirtus nuostolius.

Apibendrinus šias dvi Klaidingos reprezentacijos akto 2 straipsnio dalis galima pasakyti, kad, nustatius kaltę pagal pirmąją straipsnio dalį, klaidinančią reprezentaciją atlikęs subjektas ne tik pripažįstamas kaltu dėl tokių savo veiksmų, bet taip pat jam nustatoma pareiga atlyginti nuostolius atsiradusius tokių veiksmų pasekoje. Antrosios dalies taikymo atveju, nors ir nenustatoma klaidingą reprezentaciją pateikusios subjekto kaltė, tačiau jis įpareigojamas atlyginti suklaidintos šalies patirtą žalą. Atlygintinų nuostolių dydis abiem atvejais yra teismo diskrecijos klausimas, galima preziumuoti, kad taikant pirmąją straipsnio dalį nuostolių dydis bus priteisiami didesni nuostoliai, nes taikoma griežtesnė priemonė – sutarties nutraukimas.

Apgaulė. Tai trečiasis banko organizatoriaus atsakomybės pagrindas nuo anksčiau išvardintų besiskiriantis tuo, kad netikslumai ir klaidinantys teiginiai informaciniame memorandume pateikti žinant apie jų klaidingumą (tiesioginė tyčia), arba netikint jų teisingumu (netiesioginė tyčia), arba bankui organizatoriui tiesiog nerūpėjo tų teiginių teisingumas.⁴⁴ Šie veiksmai sukelia banko organizatoriaus civilinę bei baudžiamąją atsakomybę.⁴⁵

⁴⁴ Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

⁴⁵ Wood Ph. R. *International Loans, Bonds and Securities regulation*. London: Sweet & Maxwell, 1995.

2. *Banko organizatoriaus statusas*

Susidūrus su pažeidimais ikisutartiniame sindikuotos paskolos sandorio sudarymo etape kartu kyla ir teorinė banko organizatoriaus statuso problema, kas jis - skolininko interesais veikiantis agentas, ar sindikato narių patikėtinis. Viena vertus skolininkas mandatu įgalioja banką veikti kaip organizatorių, kas iš dalies sudaro prielaidas manyti, jog bankas organizatorius veikia skolininko interesais. Kita vertus, juk bankas organizatorius sutarties sąlygas derina su būsimų sindikato narių interesais, be to vertėtų prisiminti, kad po sandorio sudarymo būtent bankas organizatorius dažniausiai tampa agentu, o šis yra laikomas sindikato narių atstovu ir jį saisto fiduciarinės pareigos sindikato narių atžvilgiu. Objektivi banko agento statuso klausimo analizė reikalauja nuodugniau apžvelgti banko agento funkcijas ir jų įgyvendinimą ikisutartiniame etape.

Doktrinoje organizatoriaus statuso klausimu laikomasi nuomonės, kad nors skolininkas mandatu ir įgalioja banką parūpinti jam kreditorių, sutinkančių paskolinti reikiamą sumą, tačiau tolimesni banko organizatoriaus veiksmai atliekami labiau nepriklausomai nuo skolininko. Gavus mandatą kitas banko organizatoriaus žingsnis – informacinio memorandumo sudarymas. Nevisai teisinga būtų manyti, kad bankas organizatorius memorandumą ruošia skolininko vardu ir siekdamas jam naudos, jis veikia tai daro stengdamasis išlikti kuo labiau nešališkas ir objektyvus, nes nuo to gali priklausyti jo atsakomybė įvykus sindikuotos paskolos sutarties pažeidimo įvykiui. Informacinis memorandumas idealiu atveju organizatoriaus paruošiamas taip, kad būtų patenkinti tiek skolininko interesai, tiek ir potencialių sindikato narių informacijos poreikis. Taigi teisingiau būtų sakyti, kad informacinį memorandumą bankas organizatorius ruošia kartu su skolininku, o ne jo vardu ar interesais⁴⁶.

Toliau gvildenant banko organizatoriaus ir sindikato narių santykių temą, galima pasakyti, kad doktrinos autorių nuomonės šiuo klausimų išsiskiria į dvi stovyklas. Pirmoji teigia, kad banką organizatorių su potencialiais sindikato nariais sieja fiduciarinės pareigos ir organizatorius yra atsakingas už informaciniame memorandume pateiktą informaciją. Pagrindinis šios teorijos argumentas yra tai, kad tik organizatorius vienas iš visų bankų turi priėjimą prie informacijos apie skolininko finansinę padėtį ir žino apie silpnąsias jo vietas, ypač tais atvejais, kai skolininkas jau nuo seniau buvo organizatoriaus

⁴⁶ O'Sullivan, J. *The Roles of Managers and Agents in Syndicated Loans*. London: *Journal of Banking and Finance Law and Practice*, 1992, psl.162.

klientas ir naudojosi, jo teikiamomis paslaugomis bei vykdė finansines operacijas per sąskaitą organizatoriaus banke. Tuo tarpu būsimas sindikato narys gaudamas informaciją protingai tikisi, kad bankas organizatorius jau yra atlikęs visą skolininko rizikos įvertinimą ir pateikia objektyvią bei teisingą informaciją. Poziciją, kad banką organizatorių saisto fiduciarinės pareigos sindikato narių atžvilgiu, palaiko ir keli žinomi teismo precedentai bylose, t.y. *UBAF Ltd v European American Banking Corporation*⁴⁷ ir *Natwest Australia Bank Ltd v Tricontinental Corporation Ltd*⁴⁸.⁴⁹

Antrąją poziciją šiuo klausimu išreiškia pakankamai gausus būrys doktriną formuojančių autorių tokių kaip Tennekoon, O'Sullivan, Mugasha ir kiti. Oponuodami pirmajai, autoriai remiamasi „pasiekiamo ranka“ sandorio teorija (angl. – *arm's length theory*), kuri teigia, kad sandoris tarp ta pačia veikla užsiimančių subjektų yra laikomas ekvivalentišku sandoriui sudarytam tarp dviejų nepriklausomų šalių⁵⁰. Tai reikštų, kad bankas organizatorius gali pateikti kitam bankui informacinį memorandumą su pasiūlymu prisidėti prie organizuojamo sindikato neturėdamas jokių fiduciarinių pareigų ir veikdamas kaip lygiateisis subjektas.

Kitą argumentą pagrindžiantį antrąją poziciją galima iliustruoti sindikuotų paskolų praktikoje dažnai pasitaikančia situacija. Kaip ir daugeliu atvejų, skolininkas, ieškantis finansavimo, paskolos organizatoriumi paskiria ir mandatą suteikia bankui, su kuriuo jis jau ne vienus metus bendradarbiauja ir per kuriame esančias sąskaitas atlieka įvairius mokėjimus. Tokiu atveju savaime suprantama, kad bankas organizatorius turės sukaupęs pakankamai daug konfidencialios informacijos apie skolininko, kaip savo kliento, finansinius sandorius ir piniginių srautų judėjimus. Jei laikysimės pozicijos, kad banką organizatorių ir sindikato narius sieja fiduciarinės pareigos, tuomet organizatorius be abejonės privalės sindikato nariams atskleisti ir sukauptą konfidencialią informaciją apie skolininko sąskaitas. Toks konfidencialios informacijos atskleidimas būtų akivaizdus skolininko teisių pažeidimas. O tuo atveju, jei bankas organizatorius visgi neatskleistų informacijos apie skolininką, kaip savo klientą, bankas pažeistų fiduciarinę pareigą

⁴⁷ Lordų rūmų teismo sprendimas 1984 byloje *UBAF Ltd v European American Banking Corporation*. 1984, Nr. 2 WLR 508.

⁴⁸ Lordų rūmų teismo 1993 sprendimas byloje *Natwest Australia Bank Ltd v Tricontinental Corporation Ltd* 1993, Nr. ACL Rep 45.

⁴⁹ Sprendimai šiose bylose nebus detaliau nagrinėjami, nes jų esmė jau pakankamai geria atskleista G. Domino straipsnyje „*Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*“. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

⁵⁰ Terry, N.; Moles, P. *The Handbook of International Financial Terms*. London: Oxford University Press, 2008.

sindikato nariams. Šią uždaro rato situaciją išsprendžia JK teismas *Tournier*⁵¹ byloje. Pastaroji byla ne tik labai įdomi savo fabula, bet joje taip pat suformuluoti pagrindiniai principai reguliuojantys banko teisę atskleisti konfidencialią informaciją apie klientus. Šioje byloje ieškovas *Tournier* turėjo skolinių įsipareigojimų atsakovui „*Union Bank of England*“, kurių tinkamai nevykdė, pasirašydamas eilinį įsipareigojimą, įvykdyti savo uždelstą prievolę bankui, *Tournier* nurodė naujos darbovietės adresą. Nors ir pasirašęs įsipareigojimą, skolininkas ir toliau nevykdė savo prievolės, tačiau per tą laiką iš jo sąskaitos ne kartą buvo atlikti mokėjimai žirgų lenktynių bukmeikeriui, dėl ko buvo aišku, kad skolininkas gana stipriai įsitraukęs į azartinius žaidimus. Banko vadybininkas paskambino į *Tournier* darbovietę, norėdamas gauti jo kontaktus ir įsikalbėjęs su įmonės direktoriumi atskleidė informaciją, kad vietoj to, jog mokėtų bankui *Tournier* atlieka statymus žirgų lenktynėse. Darbdavys sužinojęs šį faktą atleido *Tournier* iš darbovietės pasibaigus bandomajam terminui, tai buvo pagrindas *Tournier* kreiptis į teismą dėl konfidencialios informacijos atskleidimo. Teismas savo ruožtu pripažino, jog bankas neturėjo teisės atskleisti konfidencialios informacijos apie pinigų srautus iš kliento sąskaitos ir kartu numatė atvejus, kada bankas turi teisę ir privalo atskleisti konfidencialią savo klientų informaciją. Taigi konfidencialios informacijos atskleidimas yra teisėtas keturiais atvejais⁵²: 1) kai tokią informaciją atskleisti reikalauja įstatymai arba informacijos atskleidimą numato teismo sprendimas byloje; 2) kai tokio informacijos atskleidimo reikalauja viešasis interesas; 3) kai toks informacijos atskleidimas reikalingas bankui, tam, kad galėtų apginti savo teisėtus interesus, pavyzdžiui kai bankas siekia iš kliento išsiieškoti nesumokėtą skolą; 4) kai klientas pats duoda leidimą tokios informacijos atskleidimui.

Grįžtant prie sindikuotų paskolų sandorių galima pasakyti, kad aukščiau paminėtos ir *Tournier* byloje suformuluotos taisyklės taikomos ir bankui organizatoriui. Atsižvelgiant į šias taisykles banko organizatoriaus pareiga atskleisti informaciją, reikalingą tam, kad būtų išvengta klaidinančio reprezentavimo ar apgaulingo elgesio, kyla iš statutinės teisės arba viešojo intereso. Dar viena aktuali byla yra *Canadian Imperial Bank of Commerce v. Sayani*⁵³, joje iš esmės atkartotos *Tournier* byloje nustatytos taisyklės, tačiau čia teismas pažengė dar toliau sakydamas, kad bankas neatsako už

⁵¹ Lordų rūmų teismas 1924 sprendimas byloje *Tournier v National Provincial Union Bank of England*, 1924, Nr. 1 KB 461 at 473. O'Donovan, J. Lender liability. London: Sweet & Maxwell, 2005.

⁵² Goosen, W.; Pampallis, A.; Merwe A. Banking in the new millenium. USA: Juta and Company Ltd, 1999.

⁵³ Lordų rūmų teismas 1994 sprendimas byloje *Canadian Imperial Bank of Commerce v. Sayani*, 1994, Nr. 2 WWR 260 (BC CA). O'Donovan, J. Lender liability. London: Sweet & Maxwell, 2005.

konfidencialios informacijos atskleidimą ir tuo atveju, kai siekia jog nebūtų apgautas trečiasis asmuo⁵⁴. Iš to seka, kad bankas organizatorius nebus traukiamas atsakomybėn už konfidencialios skolininko informacijos atskleidimą tuo atveju, jei tai būtina siekiant išvengti trečiosios šalies, t.y. sindikato narių, suklaudinimo.

Taigi įvertinus banko organizatoriaus poziciją, jam atliekant vieną iš pagrindinių savo funkcijų – ruošiant informacinį memorandumą, galima pasakyti, kad bankas organizatorius veikia kaip nepriklausomas subjektas, neatstovaudamas vienos kurios nors šalių interesų. Toks organizatoriaus elgesys leidžia vėliau, esant sutarties pažeidimo įvykiui, išvengti atsakomybės teigiant, kad jis veikė nepriklausomai, kaip protingas, apdairus ir rūpestingas subjektas, siekiantis suderinti skirtingus interesus.

Reikia nepamiršti, kad banko organizatoriaus funkcijos nepasibaigia paruošus memorandumą, toliau seka kiti veiksmai - derybos dėl sindikuotos paskolos sutarties sąlygų. Jau nustatėme, jog ruošdamas memorandumą bankas organizatorius veikia daugiau kaip nepriklausomas subjektas, tačiau koks jo vaidmuo derybų metu – ar jis ir toliau išlieka nešališkas ir siekia suderinti pozicijas, ar stengiasi suderėti kuo palankesnes sąlygas skolininkui, kaip subjektui suteikusiam mandatą, o gal kaip tik organizatorius stengiasi, kad bankų priešpriešinės sąlygos būtų labiau atspindėtos sutartyje, nes juk organizatorius dažniausiai ir pats dalyvauja sindikate kaip kreditorius.

Šiuo klausimu doktina yra pasiskirsčiusi į tris mokyklas. Pirmosios mokyklos atstovu laikytinas teisininkas John Lehane⁵⁵, kuris teigia, kad bankas organizatorius be jokios abejonės veikia bankų sindikato narių vardu. Jo nuomone vos tik prasidėjus deryboms bankas organizatorius, tampa sindikato narių agentu, nepaisant to, kad pradinėse sindikato organizavimo stadijose jis gal ir galėjo būti laikomas skolininko interesais veikiančiu subjektu. John Lehane taip pat teigia, kad organizatoriui veikiant kaip kreditorių agentui, tarp jo ir sindikato narių susiklosto fiduciariniai santykiai. Tokia autoriaus pozicija, pagrįsta manymu, jog bankas organizatorius negali išlikti nešališkas kai svarstomos sindikuotos paskolos sutarties sąlygos, nes jis dažniausiai ir pats dalyvauja sindikate kaip kreditorius. Taigi banko elgesys siekiant išsiderėti kuo palankesnes sąlygas skolininkui, būtų priešingas jo, kaip kreditoriaus interesams. O nešališku banką

⁵⁴ Comer, M.J. Investigating Corporate Fraud. [interaktyvus] 2003, psl. 245. [žiūrėta 2010-03-29]. Prieiga per internetą:

<http://books.google.lt/books?id=aJLiVtGnrmsC&printsec=frontcover&dq=investigating+fraud+comer&source=bl&ots=JM4Jw1VD6q&sig=xB2EZDsVcHXpy35ZpNGy0lQnU78&hl=lt&ei=Gjy-S9mIBM-KOM_Zsa0K&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CA8Q6AEwAQ#v=onepage&q&f=false>. [žiūrėta 2010-03-29].

⁵⁵ Lehane, J. *Role of managing and agent banks: duties, liabilities and disclaimer clauses*. London: Butherworths, 1985.

organizatorių vargu ar galima būtų pavadinti vien dėl to, kad jis iš prigimties yra pelno siekiantis subjektas ir nelabai tikėtina, kad jis veiktų nešališkai, ypač situacijoje, kuri liečia jo asmeninius finansinius interesus.

Kitą nuomonę šiuo klausimu išreiškia O'Sullivan⁵⁶, jo teigimu mandatu skolininkas paskiria banką ne tik su tikslu, kad šis parūpintų kreditorių galinčių ir norinčių paskolinti, bet ir sutinkančių tai padaryti skolininko geidžiamomis sąlygomis. Taigi bankas organizatorius veikia skolininko interesais kaip atstovas ne tik ieškodamas finansavimo, bet ir tardamasis dėl sutarties sąlygų. Iš to seka išvados, kad, būdamas skolininko atstovu, bankas tuo pačiu metu negali būti ir sindikato narių atstovu, nes priešingu tai būtų pagrindas interesų konflikto atsiradimui. Nešališkos organizatoriaus pozicijos galimybės sindikuotų paskolų atveju O'Sullivan net nesvarsto, nes mandato suteikimas įpareigoja banką paisyti skolininko interesų.

Trečiajai mokyklai atstovauja P. Gabriel⁵⁷, jis ir kiti šios mokyklos atstovai laikosi nuomonės, kad bankas organizatorius veikia kaip nešališkas subjektas, siekiantis suderinti skolininko ir kreditorių interesus. Faktas, kad skolininkas mandatu paskiria banką organizuoti paskolą negali būti laikomas pakankamu nešališkumo pagrindu. Toks skolininko veiksmas tik duoda impulsą bankui veikti kaip organizatoriui, o visi kiti jo veiksmai, tiek memorandumo paruošimas, tiek ir derybos yra atliekami veikiant savarankiškai ir nepriklausomai. Taigi šios teorijos šalininkai laikosi tarpinės - paskolos organizatoriaus nešališkumo ir nepriklausomumo pozicijos.

Iš pirmo žvilgsnio kiekvienos iš šių mokyklų teorijos, banko organizatoriaus statuso derybų procese atžvilgiu, yra pakankamai pagrįstos, tačiau kartu kiekviena turi ir savų trūkumų. Sindikuotos paskolos atveju bankas tampa grandimi tarp skolininko ir sindikato narių, iš vienos pusės jis, dėl suteikto mandato, lyg ir turėtų atstovauti skolininką, iš kitos pusės bankas organizatorius, kaip pelno siekiantis subjektas ir būsimas kreditorius, labiau suinteresuotas palaikyti bankų poziciją.

Jeigu kalbėtume apie atvejį, kuomet bankas organizatorius, atlieka tik mandatu jam pavestas funkcijas ir vėliau nesiekia tapti sindikato nariu, tuomet, ko gero labiau tikėtina O'Sullivan teorija, kai bankas organizatorius skolininko interesais suformuoja sindikatą ir derasi dėl skolininkui palankiausių sąlygų. Tačiau praktikoje toks atvejis gana retas, nes paprastai bankas organizatorius vėliau tampa vienu iš sindikato narių ir yra paskiriamas sindikato agentu, kas reiškia, kad jis toliau veikia išimtinai kaip kreditorių atstovas.

⁵⁶ O'Sullivan, J. *The Roles of Managers and Agents in Syndicated Loans*. London: *Journal of Banking and Finance Law and Practice*, 1992, psl.162.

⁵⁷ Gabriel, P. *Legal Aspects of Syndicated Loans*. London: Butterworths, 1986.

Banko organizatoriaus dalyvavimas sindikate, kartu paskatina ir kitus bankus pasitikėti skolininku, priešingu atveju potencialiems kreditoriams gali kilti abejonių dėl sindikato patikimumo. Taigi banko organizatoriaus dalyvavimas sindikate tam tikra prasme yra patikimumo garantas ir veiksnys skatinantis kitus bankus dalyvauti sindikate, ypač jei bankas organizatorius yra gerą vardą turintis finansų rinkos subjektas. Kreditoriai labai atsargiai vertina pasiūlymus tapti kreditoriais sindikuotų paskolų teikime, nes čia kalba eina apie labai dideles sumas, o sutarties pažeidimo įvykiu atveju, negalint susigrąžinti paskolintos sumos, bankas gali susidurti su rimtais finansiniais išbandymais, todėl net ir organizatoriaus dalyvavimas sindikate gali būti lemiamas veiksnys įtakojantis kitų bankų apsisprendimą. Todėl praktikoje dažniausiai pasitaiko atvejai, kai ir pat bankas organizatorius sindikuotos paskolos pagrindu tampa skolininko kreditoriumi, o tokioms aplinkybėms vargu ar galime kalbėti apie absoliučiai objektyvų banko organizatoriaus dalyvavimą derybose. Skolininkas suinteresuotas gauti kuo „pigesnę“ paskolą, tuo tarpu bankas organizatorius, žinodamas, kad jis bus vienas iš kreditorių, kaip tik gali labiau palaikyti kreditorių pusę. Šiuo atveju negalime kalbėti apie banko organizatoriaus atstovavimą skolininkui, nes derybų procese, kaip sakoma, skolininkas nesėdės vienoje pusėje su kreditoriumi, šiuo atveju - banku organizatoriumi.

Kalbant apie pirmąją J.Lehane teoriją, kuri akcentuoja glaudų banko organizatoriaus ir sindikato narių ryšį, galima pasakyti, kad ji taip pat turi nemažai trūkumų. Visų pirma ši teorija nepagrįstai praplečia banko organizatoriaus atsakomybės ribas ir jį, nors ir atskirą subjektą, susaisto su kitais, šiuo atveju – bankais sindikato nariais. Konstatavus tokį artimą ryšį ir iš jo kylančias fiduciarines pareigas, bankai sindikato nariai organizatorių gali patraukti atsakomybėn už bet kokius informacijos neatitikimus. Be to kiti bankai yra profesionalūs ir sofistikuoti rinkos dalyviai galintys savarankiškai nuspręsti, pasitikėti pateikta informacija ar nuodugniau ją patikrinti. Taip pat reikėtų atsižvelgti, kad paskolos organizavimo mokestį sindikato organizatoriui moka skolininkas, ir beje jis nėra labai didelis, o nuostoliai dėl sutarties pažeidimo gali būti milžiniški, todėl banko organizatoriaus atsakomybės išplėtimas sindikato narių atžvilgiu būtų neproporcingas.

Realiai įvertinus visų mokyklų skelbiamas teorijas, ko gero mažiausiai trūkumų turinčia vertėtų laikyti Gabriel skelbiamą nepriklausomo banko organizatoriaus statuso koncepciją. Bankas organizatorius turi išlikti kiek įmanoma nešališkas ikisutartinių santykių metu, nes toks banko elgesys kartu garantuoja, kad jis nebus laikomas nei

skolininko, nei sindikato narių atstovu, o tai neleis prasiplėsti organizatoriaus atsakomybės riboms.

Apibendrinant banko organizatoriaus atliekamas funkcijas ikisutartiniame etape, t.y. informacinio memorandumo ruošimą bei derybų vedimą, galima pasakyti, kad bankas organizatorius veikia, arba bent jau turėtų veikti, kaip nepriklausomas subjektas. Nors kartais ir galima rasti prielaidų ir aplinkybių organizatoriaus šališkumui pagrįsti, bet daugeliu atvejų pačiam bankui atsakomybės požiūriu naudingiau, kai jis nebūtų laikomas nė vienos iš šalių atstovu. Šią nepriklausomo banko organizatoriaus statuso koncepciją iš dalies pagrindžia ir kita skyriuje detalizuota *IFE FUND SA v. Goldman Sachs* byla.

3. Išlygos – pakankamas pagrindas išvengti banko organizatoriaus atsakomybės?

Siekiant susiaurinti banko organizatoriaus atsakomybės ribas buvo pasitelktos išlygos, jos numatomos ne tik informaciniuose memorandumuose, bet ir pačiose sindikuotų paskolų sutartyse. Išlygos būna įvairios - nuo labai abstrakčių, kaip pavyzdžiui „bankas organizatorius nėra atsakingas už informacija pateiktą informaciniame memorandume ar kuriame nors kitame finansiniame dokumente“, iki pakankamai konkrečių „bankas organizatorius nėra atsakingas už kiekvieno iš bankų galimybes skolinti įvertinimą“ arba „bankas organizatorius gali vystyti verslą kartu su skolininku arba jo įmonių grupe“. Be šių ir kitų panašių formuluočių neapsieina beveik nė vienas informacinis memorandumas, tačiau labai svarbu atsakyti į praktinį klausimą - kokia šių formuluočių reikšmė ir ar jos tikrai yra pakankama apsauga bankui organizatoriui užkirsdamos kelią bet kokiems tiek skolininko, tiek ir sindikato narių reikalavimams.

Reikėtų pastebėti, kad teismai, ypatingai Anglijos, labai skeptiškai vertina išlygas ir iškilus neaiškumams dažnai jas aiškina išlygomis besiremiančios šalies nenaudai. Tačiau kai formuluotė yra aiški, o sandoris sudarytas tarp profesionalių, sofistikuotų šalių, teismai tokią išlygą vertina kaip sutarties laisvės principo apraišką ir preziumuoja, kad suprasdamos savo veiksmų pasekmes, šalys sąmoningai numatė išimtį kaip vieną iš sutarties sąlygų. Žinoma tam, kad galiotų, numatytos išlygos privalo būti protingos ir negali būti formuluojamos, taip, kad visiškai eliminuotų bet kokią banko organizatoriaus atsakomybę. Išlyga negalioja ir tuomet, kai ja pasinaudojant siekiama išvengti atsakomybės už apgaulę. Sindikuotos paskolos atveju, išlyga negalioja jei būtų išaiškinta,

kad bankas organizatorius apgaulės tikslais pateikė sindikato nariams klaidinančią informaciją atstovaudamas skolininką.

Vienas iš naujesnių precedentų, kuriuose teismas pasisakė, dėl išlygų galiojimo galėtų įvardinti sprendimą byloje *IFE FUND SA v. Goldman Sachs*⁵⁸. Ši byla įdomi ne tik joje priimtu sprendimu, bet ir tuo, kad joje daug žinomų vardų kaip „Goldman Sachs“ – vienas didžiausių JAV ir pasaulio investicinių bankų, „Arthur Andersen“ – audito ir verslo konsultacijų įmonė. Abu šie vardai neigiamame kontekste ypatingai pasižymėjo per pastaruosius metus, kiekvienas savaip prisidedamas prie pasaulinio ekonominio nuosmukio. Visų dėmesys į sprendimą šioje byloje buvo nukreiptas ne vien dėl skambių dalyvių vardų, bet ir dėl paties sprendimo esmės. Dar palyginus visai neseniai 2007 metais priimtas Anglijos apeliacinio teismo (angl. - *England and Wales Court of Appeal*) sprendimas nudžiugino bankus organizatorius, susiaurindamas jų atsakomybės ribas ir pakankamai griežtai išreikšdamas savo požiūrį, kad nėra jokio numanomo atstovavimo, reprezentavimo ar rūpestingumo pareigų iš organizatoriaus pusės.

Visa konfliktinė situacija susiklostė dar 2000 metais, kai skolininkas – Prancūzijos įmonė „Autodis“, siekdama įsigyti Anglijos įmonę „Finelist“, kreipėsi į investicinį banką „Goldman Sachs“ su prašymu suorganizuoti sindikuotą paskolą, šiam pirkiniui. Įmonės „Finelist“ įsigijimas iš dalies buvo finansuotas mezaninių (angl. – *mezzanine finance*)⁵⁹ obligacijų pagalba, šie finansiniai įrankiai buvo parduoti įvairiems investuotojams, tame tarpe ir ieškovui „IFE Fund“. Belgijos kapitalo įmonė „IFE Fund“ buvo specialios paskirties bendrovė (angl.- *vehicle*)⁶⁰, sukurta tam, kad galima būtų išnaudoti investavimo į mezaninio finansavimo galimybes, ji iš sindikuotos paskolos organizatoriaus – „Goldman Sachs“ įsigijo obligacijas ir mezaninio finansavimo priemones išleistas įmonės „Autodis“ SA už 20 mln. eurų. Šias finansavimo priemones „IFE Fund“ įsigijo remdamasis „Goldman Sachs“ paruošto informacinio memorandumo duomenimis, kur buvo aprašyta ir įmonės „Finelist“ finansinė padėtis. Šie duomenys apie finansinę padėtį buvo paremti „Arthur Andersen“ kompanijos audito ataskaitomis ir diskusijomis su

⁵⁸ Anglijos apeliacinio teismo(EWCH) 2007m. sprendimas byloje *IFE FUND SA v. Goldman Sachs*. [interaktyvus],2007, Nr. Civ 881, [žiūrėta 2010-03-22]. Prieiga per internetą: < <http://www.ilaw.com/ilaw/doc/view.htm?id=153640>>. [žiūrėta 2010-03-22].

⁵⁹ Tai finansavimo priemonės tiekiamos specialių finansinių institucijų, kurios savo esme nėra nei akcijos nei gryna skola. Tokios finansavimo priemonės gali būti įvairių apraiškų, jos gali būti tiek užtikrintos tiek neužtikrintos, dažniausiai jos atneša daugiau pajamų nei gryna skola, bet mažiau nei akcijos. Taigi galima pasakyti, kad mezaniniai finansiniai įrankiai yra rizikingesni nei gryna skola, bet mažiau rizikingi nei akcijos. ("mezzanine finance" – Law, E. J.; Smullen J. *A Dictionary of Finance and Banking*. London: Oxford University Press, 2008)

⁶⁰ Verslo struktūra įmonės sukurta, tam, kad įgytų finansinės naudos. Geriausias pavyzdys galėtų būtų užsienyje įsteigta struktūra sukurta siekiant sumažinti mokesčius išsipareigojimus. ("finance vehicle" - Law, E. J.; Smullen, J. *A Dictionary of Finance and Banking*. London: Oxford University Press, 2008)

„Finelist“ kompanijos darbuotojais bei auditoriais. Nepriklausomą įmonės patikrą (angl.- *due diligence*⁶¹) atlikti buvo pavesta „Arthur Andersen“ audito bendrovei. Memorandumo pateikimo metu ir po jo nepriklausoma „Finelist“ patikra buvo vis dar vykdoma ir „Arthur Andersen“ toliau pateikinėjo „Goldman Sachs“ išvadas apie vykdomą tyrimą.

„Goldman Sachs“ pateiktame informaciniame memorandume be kitos informacijos taip pat buvo suformuluota standartinė tokių memorandumų nuostata, sakanti, jog memorandume pateikta informacija negali būti laikoma pagrindu sandoriui sudaryti ir organizatorius nėra savarankiškai ir nepriklausomai patikrinęs pateiktos informacijos, taigi neatsako už jos teisingumą, bei neprisiima pareigos atnaujinti informacijos.

Po informacinio memorandumo pateikimo „Arthur Andersen“ auditoriai siuntė dar ne vieną pranešimą „Goldman Sachs“ apie perkamos įmonės „Finelist“ finansinę padėtį. Šiuose pranešimuose buvo nurodyta, kad įmonės patikra vyksta pakankamai lėtai, nes dėl ribotos prieigos prie įmonės vadovybės turimos informacijos, taip pat buvo nurodyta, kad susijungimas įvykdytas esant 4-ai rizikos grupei iš penkių esamų, kur 5-a grupė laikoma rizikingiausia. Šie auditorių pranešimai nebuvo pateikti nei „IFE Fund“ nei kitiems kreditoriams, bet, kaip buvo matyti iš įrodymų byloje, tokie pranešimai sukėlė „Goldman Sachs“ susirūpinimą, nes ant vienos iš ataskaitų buvo užrašas „tokia informacija nepadės sindikacijai“. Be to „Goldman Sachs“ elektroniniame laiške auditoriams, atsakant į pastarąją jų ataskaitą, buvo sakinytis „neskamba labai džiuginančiai“ (angl. – *doesn't sound too rosy*).

Sindikacijos procesui pasibaigus ir „Autodis“ įsigijus įmonę „Finelist“ paaiškėjo, jog šis pirkinys buvo visiškai nesėkmingas – visa esama informacija apie „Finelist“ sąskaitas buvo klaidinga. Vėlesnė „Arthur Andersen“ ataskaita parodė, kad yra daug neatitikimų tarp „Finelist“ skelbiamos finansinės informacijos ir realios bendrovės situacijos, taip pat ataskaitoje nurodyta, kad buvo klastojama informacija apie bendrovės pajamas per praėjusius laikotarpius bei tai, kad įmonė vos spėdavo padenginėti savo skolas. Neilgai trukus po įsigijimo ir aptiktų sukčiavimų apskaitos dokumentuose, „Finelist“ buvo perduota bankroto administratoriams, o visa „Autodis“ įmonių grupė – restruktūrizuota. Taigi bendrovė „IFE Fund“ kreipėsi į Anglijos teismą siekdama iš „Goldman Sachs“ prisiteisti sandorio pagrindu atsiradusius nuostolius. Ieškovas kaltino „Goldman Sachs“ nerūpestingumu ir klaidingu reprezentavimu, teigdamas, jog sandorį

⁶¹ Nepriklausomo kompetentingo subjekto atliktas detalus tyrimas skirtas tam, kad būtų užtikrinta jog įmonės padėtis pakankamai gera, kad būtų atliktas numatomas sandoris ("due diligence" – Terry, N.; Moles, P. *The Handbook of International Financial Terms*. London: Oxford University Press, 2008)

sudarė vedinas informaciniame memorandume pateiktos klaidingos informacijos, o žinodamas realią esamą situaciją, niekada nebūtų sutikęs sudaryti finansavimo sandorio. „IFE Fund“ taip pat kaltino „Goldman Sachs“ tuo, kad šis nevykdė savo kaip organizatoriaus pareigų ir neinformavo apie vėliau gautas „Arthur Andersen“ išvadas ir jose išdėstyta reikšmingą informaciją.

Tiek Aukščiausiojo teismo, tiek vėliau ir Apeliacinio teismo sprendimai buvo nepalankūs „IFE Fund“, abiejuose sprendimuose buvo teigiama, kad Euro rinkos sindikacija yra finansinis sandoris tarp profesionalių ir sofistikuotų šalių iš kurių tikimasi, jog jos pačios savarankiškai paskirtys savo atsakomybę ir galimas rizikas. Taip pat teismai akcentavo, kad nevertėtų pamiršti, jog sindikuotos paskolos sutartis buvo paruošta profesionalių teisininkų, kurie įspėjo šalis apie kiekvienos nuostatos reikšmę įskaitant ir numatytas išlygas, todėl teismas neturėtų skubotai spręsti dėl papildomų pareigų, nenumatytų sandorio dokumentacijoje, egzistavimo, ypač kai sutartyse pakankamai smulkiai išdėstytos visos šalių teisės ir pareigos.

Teismai situaciją įvertino iš protingo, apdairaus ir rūpestingo žmogaus pozicijos, o toks žmogus perskaitęs informacinį memorandumą tikrai turėjo suvokti sindikuotos paskolos organizatoriaus atsakomybės ribas. Šiuo atveju konstatuota, kad nebuvo jokio, nei numanomo, nei tiesioginio reprezentavimo, o „Goldman Sachs“ tiesiog perteikė visus prieinamus duomenis apie būsimą sandorį ir jam nekilo pareiga informuoti sandorio šalių apie vėliau gautas auditorių išvadas, nei teikti kokių nors savo pastebėjimų. Informaciniame memorandume ir sutartyje suformuluota išlyga, dėl paskolos organizatoriaus atsakomybės ribų, visiškai eliminavo bet kokią informavimo pareigos atsiradimą ir „Goldman Sachs“ buvo laisvas pasirinkdamas informuoti kreditorius apie pateiktas auditorių ataskaitas ar ne, taip pat buvo išsakyta nuomonė, kad „Goldman Sachs“ veikė gera valia ir sąmoningai nebūtų pateikęs klaidinančios informacijos, atsižvelgiant į tai, kad toks elgesys būtų potencialiai labai žalingas banko, kaip organizatoriaus, reputacijai. Informacija, kurią atsakovas gavo iš auditorių, nebuvo konkreti ar esminė, ji tik išskėlė galimybę jog ankstesnė informacija cirkuliavusi sindikate gali būti klaidinga⁶². Įvertinę visas faktines aplinkybės teismai pasisakė, jog „Goldman Sachs“ neturėjo jokių faktinių žinių (angl. – *actual knowledge*) apie informacijos klaidingumą, taigi informaciniame memorandume numatyta išlyga, siejanti visas sofistikuotas sandorio šalis, leido bankui organizatoriui išvengti atsakomybės už

⁶² Petkovic, D. *Arranger liability in the Euro markets*. Prieiga per internetą <<http://www.pillsburylaw.com/siteFiles/Publications/97BB1EC9C027B682FD0FC7053C115B98.pdf>>. [Žiūrėta 2010-03-30].

memorandume pateiktą klaidingą informaciją. Žinoma reikia turėti omenyje, kad kiekvienas teismo sprendimas yra susaistytas tam tikrų faktinių aplinkybių ir kitu atveju, jei bankas organizatorius būtų turėjęs kokių nors patikimesnių žinių apie memorandume pateiktos esminės informacijos klaidingumą, jam atsirastų pareiga apie tai informuoti sandorio šalis. Jei „IFE Fund“ prieš tapdamas kreditoriumi sindikate būtų pasiklausęs banko organizatoriaus ar šis nėra gavęs jokios informacijos, kuri galėtų indikuoti prieš tai pateiktų finansinių duomenų klaidingumą, bankui organizatoriui būtų kilusi pareiga atskleisti, kad ir tokia, faktais nepagrįsta ir pakankamai nekonkrečia, auditorių pateiktą informaciją.

Pastarasis sprendimas byloje IFE Fund v. Goldman Sachs tik dar labiau pagrindė sutarčių laisvės principą ir patvirtino faktą, kad Euro rinkos dalyviai yra saistomi sąlygų numatytų pasirašomuose dokumentuose, tame tarpe ir išlygų, eliminuojančių banko organizatoriaus atsakomybę. Toks sprendimas taip pat leidžia aiškiau suprasti banko organizatoriaus statusą sindikacijos procese ir nurodo, kad bankas organizatorius, apsiginklavęs įvairiomis atsakomybę ribojančiomis išlygomis, negali būtų laikomas sindikato narių atstovu. Viso to pasekoje peršasi išvada, jog sindikato nariai ikisutartiniame etape į banką organizatorių turėtų – žvelgti arba kaip į skolininko atstovą, arba kaip į nepriklausomą subjektą.

V. Sindikuotos paskolos sutarties įgyvendinimo problemos

Jei ikisutartiniame, sindikuotos paskolos organizavimo, etape vienas pagrindinių diskusinių klausimų buvo banko organizatoriaus statusas ir atsakomybė, tai antrajame, t.y. sindikuotos paskolos sutarties įgyvendinimo etape, šis klausimas nebekyla, nes nebelieka ir paties banko organizatoriaus, jis perima kitą – banko agento vaidmenį. Tuo tarpu banko agento funkcijos ir statusas yra pakankamai aiškūs - funkcijos dažniausiai pakankamai detalios apibūdinamos sindikuotos paskolos sutartyje, o statusas nebekelia klausimų, nes bankas agentas be ypatingų išlygų laikomas sindikato narių atstovu. Sudarius sindikuotos paskolos sutartį antrajame – įgyvendinimo etape, taip pat kyla nemažai problemų, tačiau priešingai nei organizavimo etape, problemos yra daugiau praktinio pobūdžio. Taigi toliau darbe aptariamos susigrąžinimo, banko agento nemokumo ir pro rata principo įgyvendinimo problemos.

1. Susigrąžinimo problema („Clawback clause“)

Sindikuotos paskolos atveju kalbame apie situaciją, kai vienos sutarties pagrindu kreditoriai paskolina didelę sumą pinigų vienam skolininkui. Kreditorių skaičius gali svyruoti nuo keleto iki kelių šimtų kreditorių, taigi būtų per daug sudėtinga jei visi kreditoriai atskirai kontaktuotų su skolininku ir rūpintųsi sutarties vykdymu, tai ne tik apsunkintų paskolos sutarties įgyvendinimą, bet ir būtų susiję su gerokai didelėmis išlaidomis. Siekiant supaprastinti sindikuotos paskolos įgyvendinimą jau paskolos sutartyje numatomas subjektas vykdysiantis beveik visas administracines funkcijas ir veiksiantis visų sindikato narių vardu, toks subjektas vadinamas banku agentu. Juo dažniausiai skiriamas bankas organizatorius, didžiąja dalimi dėl to, kad jis jau turi ikisutartiniame etape suformuotą žinių bagažą tiek apie skolininką tiek ir apie kreditorius. Viena iš svarbesnių banko agento funkcijų – pinigų srautų paskirstymas, bankas agentas ne tik iš visų kreditorių surenka sindikuotos paskolos dalis ir perduoda paskolos sumą skolininkui, bet vėliau, skolininkui vykdant prievolę, per banką agentą yra atliekami visi mokėjimai, kuriuos jis vėliau paskirsto pro rata sindikato nariams. Taigi skolininkas atlikęs mokėjimą bankui agentui laikomas tinkamai įvykdžiusiu prievolę, nes mokėjimas bankų atstovui prilyginamas mokėjimui bankams sindikato nariams, tuo tarpu sindikato nariai sumokėję agentui dar nėra laikomi tinkamai įvykdę savo pareigas skolininkui.

Bankų sindikato nariai tinkamai įvykdžiusiais prievolę laikomi kai jų atstovas, t.y. bankas agentas sumoka skolininkui.

Lėšų pervedimo sistema realiu laiku veikia Lietuvoje (mokėjimo sistema LITAS-RLS) ir Europos ekonominės erdvės (mokėjimo sistema TARGET2) valstybėse. LITAS-RLS sistema skirta realiu laiku vykdyti jos dalyvių inicijuotus mokėjimo nurodymus litais, tuo tarpu TARGET2 - paskirtis yra vykdyti mokėjimo nurodymus eurais realiu laiku. Šiose sistemose gali dalyvauti Europos ekonominėje erdvėje (EEE) įsteigtos kredito įstaigos ir kredito įstaigos, įsteigtos ne EEE, tačiau jeigu jos veikia per filialą, įsteigtą EEE (tam tikrais atvejais ir kiti subjektai pagal specifinius susitarimus).⁶³

Tarptautinių sindikuotų paskolų atveju, mokėjimo sistemos nebūtinai veikia realiu laiku, ypač tais atvejais kai sindikato nariai yra skirtinguose pasaulio kraštuose, tokiu atveju lėšų pervedimo procesas užtrunka ne vieną ir ne dvi valandas, o gerokai daugiau, kol pervedimas keliauja per mokėjimų sistemą ir vėliau ši operacija patvirtinama banko agento administratoriaus⁶⁴. Jei bankas agentas kiekvienu atveju nepervedinėtų lėšų skolininkui ir lauktų kol bus baigtos mokėjimų ir jų gavimo patvirtinimo procedūros, veikiausiai visos paskolos skolininkui būtų suteikiamos tik dienos pabaigoje arba kitą darbo dieną, dažnai net praleidus paskolos suteikimo terminą. Šiuolaikinės ekonomikos sąlygomis toks gaišimas skolininkui itin nepalankus, ypač jei finansavimo reikia skubiai. Taigi praktikoje bankai organizatoriai paskolas skolininkams suteikia, net ir tuo atveju jei dar nėra gauti ir patvirtinti mokėjimai iš sindikato narių. Veikdamas pagal tokią praktiką bankas agentas nuolat rizikuoja, kad jam pervedus paskolos sumą skolininkui, vienas ar kelis sindikato nariai savo ruožtu nebus atlikę mokėjimo bankui agentui. Tai ir yra vadinamoji susigrąžinimo problema ir jai spręsti sindikuotos paskolos sutartyje beveik visais atvejais numatomos susigrąžinimo sąlygos (angl. – *clawback clause*).

Taigi tam, kad bankas agentas, nebūtų priverstas gaišti laiko tikrindamas ar visi sindikato nariai tinkamai ir laiku pervedė savo paskolos dalis, ir kad kreditoriai nebūtų laikomi pažeidusiais prievolę skolininkui numatytu terminu paskolinti lėšas, sutartyje dažniausiai numatoma sąlyga, jog bankas agentas turi teisę preziumuoti, kad kreditoriai pervedė reikiamą lėšų sumą į banko agento sąskaitą. Jei dėl kokių nors priežasčių vienas iš kreditorių negali pervesti savo sumos dalies numatytu terminu, apie tai jis turi pranešti

⁶³ Lietuvos Bankas. Mokėjimo sistemos, [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2010-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.lb.lt/lt/mokejimai/litasr.htm>> ir <<http://www.lb.lt/lt/mokejimai/litast.htm>> [žiūrėta 2010-03-30].

⁶⁴ Taylor, A.; Sansone, A. *The handbook of loan syndications and trading*. London: McGraw-Hill Professional, 2007.

bankui agentui. Nusistovėjusi praktika apie tokius vėlavimus pranešti ne vėliau kaip prieš vieną darbo dieną. Tuo atveju jei sindikato narys vis dėlto nepraneša apie tokį savo vėlavimą, o bankas agentas suteikia skolininkui lėšas, trūkstamą dalį padengdamas iš savo finansų, prievolę pažeidęs kreditorius turi nedelsiant gražinti pinigus bankui agentui, vertėtų pastebėti, kad bankas agentas turi teisę reikalauti iš skolininko gražinti permokėtą dalį. Kartais dėl tos pačios priežasties, kad mokėjimai nevyksta realiu laiku, gali susiklostyti atvirkštinė situacija, kuomet bankas agentas kreditoriams pro rata perveda skolininko mokėjimą, kai tuo tarp skolininkas jo dar nėra atlikęs. Tokiu atveju bankas vėlgi turi teisę iš kreditorių reikalauti gražinti jiems, kaip skolininko mokėjimą, pervestas sumas. Dėl minėtos prezumpcijos, bankui agentui įvykdžius prievolę vietoj mokėti vėluojančio skolininko ar kreditoriaus, jis turi teisę, už kiekvieną uždelstą atsiskaityti dieną, reikalauti sumokėti palūkanas.

Susigrąžinimo sąlygos turinys sutartyje dažniausiai priklauso nuo paties banko agento pasirinkimo. Tam tikrais atvejais kiti kreditoriai gali spausti banką agentą sutartyje įtvirtinti nuostatą, kad jis neperves kreditorių paskolos dalies skolininkui, arba atitinkamai skolininko mokėjimų kreditoriams, kol nebus patvirtinti atlikti mokėjimai ir kol bankas agentas nebus įsitikinęs, jog tikrai gavo lėšas, kurias turi paskirstyti⁶⁵. Tačiau tokių pareigų nustatymas nelabai suderinamas su administracinėmis banko agento funkcijom, nes šiuo atveju jie neapsiriboja techniniais darbais bet ir įsipareigoja stebėti kaip skolininkas ar kreditoriai vykdo savo sindikuotos paskolos sutartimi prisiimtas prievoles.

2. Banko agento nemokumas

Vienas iš įdomesnių faktų kalbant apie sindikuotas yra tai, kad bankas agentas gali atsistatydinti, bet jis negali būti pašalintas, šis principas remiasi logika, kad bankas agentas atlieka tik administracines funkcijas⁶⁶. Tačiau finansiniams susitarimams tampant sudėtingesniais vis daugiau įvairių funkcijų priskiriamas būtent bankui agentui, jam taip pat suteikiamos teisės vienašališkai spręsti įvairius, mažai ką bendro su atliekamomis administravimo funkcijomis turinčius, klausimus. Taigi banko agento vaidmuo yra ganėtinai svarbus, o su laiku plečiant jo atliekamų funkcijų sąrašą ši jo svarba tik didėja.

⁶⁵ Taylor, A.; Sansone, A. *The handbook of loan syndications and trading*. London: McGraw-Hill Professional, 2007.

⁶⁶ Guerin Ch. A. *10 surprising things about syndicated loans*. London: Journal, Real Estate finance, 2007, psl. 13-15.

Teikiant sindikuotas paskolas banko agento nemokumo rizika nebuvo svarstyti klausimas, tačiau dabar vertinant didėjančią banko agento svarbą bei tai, kad pastarieji metai parodė jog net iš pirmo žvilgsnio patikimos bei garsios finansų institucijos susiduria su mokumo problemomis ar net bankrutuoja, pastarasis klausimas taip pat pakliuvo į akiratį.

Banko nemokumo pasekmes geriau leidžia suprasti dviejų situacijų įvertinimas. Tarkime sindikato nariai pervedė savo paskolos dalis bankui agentui, tam kad šis jas, kaip vieną išmoką, pervestų skolininkui, tačiau jis to nepadaro nes tampa nemokus. Šiuo atveju kreditoriai nėra laikomi tinkamai atlikę savo prievolę skolininkui ir sindikatui kyla atsakomybė dėl to, kad sutartyje numatytu terminu skolininkas negavo reikiamų lėšų. Kita situacija susiklosto, kai skolininkui pervedus mokėjimą pagal sindikuotos paskolos sutartį, bankas agentas tampa nemokus, ko pasekoje jis nepaskirsto ir nepaveda reikiamų sumų sindikato nariams pro rata. Sudarant sindikuotų paskolų sutartis dažniausiai įtvirtinamas jau minėtas principas, kad skolininkas laikomas tinkamai įvykdžiusiu mokėjimą atlikdamas jį bankui agentui, nes mokėjimas bankų atstovui prilyginamas mokėjimui bankams sindikato nariams. Taigi susiklosčius tokiai situacijai skolininkas būtų laikomas tinkamai įvykdžiusiu prievolę, o sindikato nariai savo įmokos dalį galėtų atsiimti iš banko agento likvidatoriaus arba bankroto administratoriaus⁶⁷. Tai sindikato nariai galėtų padaryti remdamiesi precedetu byloje *Barclays Bank Ltd v Quistclose Investment*⁶⁸. Pastaroji byla, trumpiau vadinama Quistclose case, tapo vienu pagrindinių Anglų teisės precedentu turto patikėjimo teisės srityje iš jos kilo net ir terminas „Quistclose patikėjimas“ (angl. - *Quistclose trust*), jis indikuoja principą, kuris sako, kad jei vienas subjektas perduota turtą kitam, kad šis jį panaudotų tam tikru konkrečiu tikslu ir dėl kokių nors priežasčių tikslo nebeįmanoma pasiekti, perdavęs turtą asmuo gali jį atsiimti⁶⁹. Trumpa bylos fabula – „Quistclose“ kompanijai „Rolls Razor“ suteikė paskolą, su sąlyga, kad ji bus panaudota konkrečiu tikslu t.y. tam, kad įmonės akcininkams būtų sumokėti dividendai. „Quistclose“ įmokėjo sutartą sumą į specialiai tam atidarytą sąskaitą banke „Barclays“, o bankas savo ruožtu sutiko, kad pinigais iš šios sąskaitos „Rolls Razor“ galės naudotis tik dividendų mokėjimui. Kompanija „Rolls Razor“ bankrutavo dar

⁶⁷ Langer, von H. Syndicated Loan Agreements II – the role of Agent Bank. [žiūrėta 2010-03-31]. Prieiga per internetą: < <http://www.e-dorndorf.de/index.php?id=27,69,0,0,1,0> > . [žiūrėta 2010-03-31].

⁶⁸ Lordų rūmų teismo 1970 sprendimas byloje *Barclays Bank Ltd v Quistclose Investment*, [interaktyvus], 1970, Nr. AC 567, [žiūrėta 2010-03-30]. Prieiga per internetą:

<http://www.vanuatu.usp.ac.fj/Courses/LA313_Commercial_Law/Cases/Barclays_Bank_v_Quistclose.html>. [žiūrėta 2010-03-30]

⁶⁹ Case note: Trusts and trustees. [interaktyvus], 2006, psl. 33, [žiūrėta 2010-03-31]. Prieiga per internetą <<http://tandt.oxfordjournals.org>> [žiūrėta 2010-03-31].

nepėjusi pasinaudoti suteikta paskola, o kadangi ji buvo taip pat skolinga ir pačiam „Barclays“ bankui, šis pasisiūlė įvykdyti įskaitymus iš sąskaitoje esančių lėšų savo skolų padengimui. Toks banko sprendimas susilaukė „Quistclose“ reakcijos, taigi tarp šalių kilo ginčas dėl to kam turėtų atitekti sąskaitoje esančios lėšos. Situaciją išsprendė Lordų rūmų teismas pasisakydamas, jog bankas sąskaitoje esančias lėšas, po „Rolls Razor“ bankroto, valdo patikėjimo teise ir kadangi šių lėšų panaudojimo tikslas nebegali būti pasiektas, bankas jas turi grąžinti subjektui, kuris jas suteikė, t.y. „Quistclose“, nes šios lėšos nėra „Rolls Razor“ kapitalo dalis.

Taigi banko agento nemokumo faktas kiekvienoje iš minėtų dviejų situacijų sukelia skirtingas pasekmes, pirmuoju atveju dėl agento nemokumo nukenčia tiek skolininkas, nes negauna reikiamo finansavimo, tiek ir bankai, nes jie laikomi pažeidusiais prievolę pagal sindikuotos paskolos sutartį. Antruoju atveju skolininkas nepatiria jokių neigiamų pasekmių, o nuostoliai atsiranda tik sindikato nariams. Kaip jau buvo minėta aukščiau, dar visai neseniai banko agento nemokumo faktorius nebuvo svarstomas kaip galima rizika, tačiau per pastaruosius metus padidėjus finansinių įstaigų nestabilumui, o kai kurioms iš jų net bankrutavus, banko agento nemokumo problema tapo daug aktualesnė ir dabar praktikoje jau galime rasti bylų kuriose nagrinėjama ši problema. Tokių situacijų sureguliuavimo mechanizmas atsispindi neseniai teismų nagrinėtoje „Lehman Commercial Paper Inc.“ bankroto byloje.

„Lehman Commercial Paper Inc.“ buvo žinomo JAV banko „Lehman Brothers“ dukterinė įmonė, taigi netikėtai ir skaudžiai bankrutavus šiam bankui iš rinkos teko pasitraukti ir jos dukterinėms įmonėms, kas ne tik stipriai sudrebino pasaulinę ekonomiką, bet sukėlė daugybę abejonių dėl iki tol stabiliomis laikytų finansų institucijų patikimumo. Susiklosčiusi padėtis privertė teismus spręsti situacijas, kurios dar prieš kurį laiką buvo laikomos labiau teorinėmis nei praktinėmis. Viena tokių problemų kaip tik ir buvo banko agento nemokumas. „Lehman Commercial Paper Inc.“ (toliau – Lehman) buvo finansinių investicijų paslaugas teikianti įmonė, kuri savo klientų vardu pirkdavo ir parduodavo vertybinius popierius bei kitus finansinius instrumentus. Prieš bankrotą ši finansų įstaiga dalyvavo sindikatuose ne tik kaip kreditorius, bet ir kaip bankas agentas per kurį vyko mokėjimai, taigi JAV bankroto teismas susidūrė su situacija, kai reikėjo priimti sprendimą dėl „Lehman“ sąskaitoje esančių lėšų paskirstymo, t.y. tiesiog pasisakyti, kad šios lėšos yra „Lehman“ kapitalas, kuris bus skiriamas skoloms dengti, arba pripažinti, kad sąskaitoje esančios lėšos yra „Lehman“ kapitalas tik ta dalim, kurią jis, kaip vienas iš sindikuotos paskolos kreditorių, suteikė sindikuotos paskolos pagrindu,

tuomet tarpu visa likusi dalis priklauso kitiems sindikatų kreditoriams. JAV bankroto teismas pasirinko pastarąjį variantą, kartu leisdamas, bet neversdamas Lehman atsistatydinti iš banko agento pareigų. Toks teismo sprendimas buvo paguoda tiek skolininkams tiek ir sindikatų nariams, nes jie galėjo ir toliau naudotis bankų ir kitų finansų institucijų, kaip agentų, paslaugomis nebijodami, kad agento bankroto atveju jų įmokos bus perduotos tvarkyti bankroto administratoriui kaip bankrutuojančios įmonės kapitalas.

Pastarųjų metų įvykiai vis labiau privertė susimastyti apie naujas nuostatas sindikuotų paskolų sutartyse numatančias kreditorių sutarties pažeidimo atvejus, kurie anksčiau buvo laikomi tik teorine galimybe. Nors dar nėra sukurta standartinių sąlygų, tačiau praktikoje jau yra sparčiai judama šia linkme, nes tuo suinteresuoti ne tik skolininkai, bet ir patys bankai bei finansų institucijos.

3. Pro rata principo įgyvendinimo problemos

Vienas iš sindikatams išskirtinai būdingų bruožų – pro rata principo taikymas, viena ar kita forma šio principo taikymas yra standartinė sindikuotų paskolų sutarčių norma. Ši nuostata natūraliai susiformavo tam, kad būtų sukurta lygybė tarp kreditorių ir ji reiškia, jog kiekvienas tiesioginis mokėjimas, įskaitymas, ar diskriminuojantis mokėjimas, kuomet kreditorius paskolos dalį sumoka, kuriam nors vienam iš sindikato narių, bet ne bankui organizatoriui, bus dalinamas proporcingai, t.y. pari passu⁷⁰, išsipareigojimo kiekvienam kreditoriui dydžiui⁷¹. Nuostatų numatančių pro rata dalinimąsi tarp sindikato narių nustatymas sindikuotos paskolos sutartyse yra būtinybė, nes vargu ar daug bankų ir kitų finansų institucijų sutiktų dalyvauti sindikate, jei įvykus sutarties pažeidimo įvykiui ir siekiant atgauti sutartimi suteiktas lėšas kreditoriai būtų statomi į tam tikrą eilę suteiktoms lėšoms atgauti. Iš pirmo žvilgsnio viskas atrodo pakankamai paprasta ir nesudėtinga - skolininkui pažeidus prievolę, atgautas lėšas sindikato nariai dalijasi pro rata, tačiau kaip elgtis tuomet kai skolininko lėšos yra sindikato nario banko sąskaitoje. Kaip tokiu atveju turėtų elgtis bankas – iš pradžių įskaitymu patenkinti savo reikalavimą,

⁷⁰ Pari passu – proporcingai, be pirmenybės. Šis principas taikomas tais atvejais, kai yra konkuruojantys ieškovai (pvz. bankroto byloje) ir reiškia jog turtas bus dalinamas proporcingai kiekvieno kreditoriaus reikalavimo dydžiui, nesuteikiant pirmenybės nė vienam kreditoriui.

⁷¹ Ellinger, E.P.; Lomnicka, E.; Hooley, R. Modern Banking Law 4th ed. London: Oxford University press, 2006.

ar sąskaitoje esančias lėšas pateikti bankui organizatoriui, kad šis paskirstytų jas pro rata. Žinoma bankui naudingiau yra iš pradžių atlikti įskaitymą, taigi įvykus sutarties pažeidimo įvykiui didelė tikimybė, kad bankas būtent tai ir stengsis padaryti, tačiau toks sindikato nario elgesys nepavydėtinoje padėtyje paliktų kitus kreditorius.

Praktikoje jau pasitaikė keli plačiai nuskambėję atvejai, kai sutartyje netinkamai nustačius pro rata sąlygas ir vienam iš bankų įskaičius skolininko lėšas savo skolos daliai padengti, kiti sindikato nariai liko be nieko. Bene plačiausiai žinomas ir aptartas yra JAV banko „Chase Manhattan“ atvejis. „Chase Manhattan“ buvo vienas iš pagrindinių sindikuotų paskolų Iranui organizatorių, o jo sąskaitoje buvo sukaupti nemaži Irano institucijų depozitai. Šis bankas ne tik organizavo paskolą, bet, kaip ir įprasta praktikoje, tapo vienu iš kreditorių, t.y. sindikato nariu. Irane išplieskus finansų krizei „Chase Manhattan“ be jokių skrupulų įskaitė savo reikalavimo dalį iš lėšų esančių depozitinėse sąskaitose nepasidalindamas jų su kitais sindikato nariais. Tokiam banko elgesiui užkirsti kelią nebuvo pagrindo, nes sindikuotos paskolos sutartyje pro rata principą nustatančios pareigos numatė tik skolininko mokėjimų pasidalinimo pareigą ir nesudarė jokių prielaidų depozite esančių lėšų dalyboms. Tuo tarpu Iran Overseas Investment Corporation, kita finansų institucija organizavusi paskolą investicijoms Irane, buvo plačiau numačiusi pro rata principą sutartyje, todėl ji depozite turimas lėšas dalinasi su kitais sindikato nariais.⁷²

Minėta situacija privertė finansų institucijas daug kruopščiau sutartyse numatyti pro rata sąlygas taip, kad jos sudarytų prielaidas vadinamam „dvigubo kashnio“ (angl. -, *double dipping*“) reiškiniui, jį geriausiai galima būtų iliustruoti pavyzdžiu. Tarkime skolininkas pas vieną iš bankų kreditorių depozitinėje sąskaitoje turi 150 piniginių vienetų, o 100 piniginių vienetų yra skolingas tam pačiam bankui sindikuotos paskolos pagrindu. Įvykus sindikuotos paskolos sutarties pažeidimo įvykiui ir sutartyje tarp pro rata dalijimosi sąlygų, esant „dvigubo kashnio“ reiškinio prielaidoms, bankas iš pradžių įskaitymo būdu atitinkamai savo reikalavimo dydžiui pasiims 100 piniginių vienetų, kuriuos turės perduoti bankui agentui, kad šis juos sindikato nariams paskirstytų pro rata, atitinkamai kiekvieno jų reikalavimo dydžiui. Kadangi po šių lėšų paskirstymo tiek ir banko suteikusiai lėšas paskirstymui tiek ir kitų kreditorių reikalavimo teisė nebus patenkinta pilnai, bankas vėl įgis teisę vykdyti įskaitymą iš likusių 50 piniginių vienetų. Įskaitymai bus teikiami ir toliau, kol bus sunaudotos visos skolininko sąskaitoje esančios lėšos.⁷³

⁷² Penn G. A.; Shea A. M.; Arora A. *The Law and Practice of International Banking*. London: Sweet & Maxwell, 1987.

⁷³ Dominas, Gediminas. *Tarptautinės sindikuotos paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai*. Teisė, 1999m., Nr. 33(3), p. 29-46.

Taigi pro rata nuostatos sindikuotos paskolos sutartyse turėtų būti pateikiamos kruopščiai apsvarsčius jų taikymo ribas, nes per neapsižiūrėjimą numčius pro rata pasidalijimą tik skolininko mokėjimams, vėliau kai kurie sindikato nariai gali tiesiogiai patirti tokių nuostatų ydingumo pasekmes. Siauras pro rata principo taikymo numatymas sutartyje vis dėlto sieja sandorio šalis, todėl susiklosčius tokiai pat situacijai, kaip kad minėtoji „Chase Manhattan“ organizuotos paskolos atveju, kiti sindikato nariai negalės nieko dėl to padaryti. Taip yra todėl, kad sindikuotos paskolos sandorio šalys yra sofistikuoti ir profesionalūs rinkos dalyviai, todėl preziumuojama, kad jie suprato ir turėjo suprasti savo sandorio pasekmes. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta galima teigti, kad sudarant sindikuotos paskolos sutartį reikia kuo plačiau numatyti pro rata pasidalijimo principo taikymą, taip kad jis sudarytų prielaidas „dvigubo kąsnio“ taikymui. Nors šis „dvigubo kąsnio“ reiškinys ir nėra vienas ir patogiausių depozite esančių lėšų paskirstymo būdų, tačiau jis tenkina visų sindikato narių interesus.

VI. Sindikuotos paskolos – Lietuva ir pasaulis

Didžioji dauguma Lietuvos gyventojų vargu ar galėtų atsakyti į klausimą kas yra sindikuota paskola, taip yra todėl, kad sindikuotos paskolos, kaip finansinis sandoris nėra paplitęs reiškinys Lietuvos mastu. Be to informacija apie sudarytus sindikuotų paskolų sandorius yra labai lakoniška, dažniausiai apie tokius sandorius sužinome iš bankų pranešimų, juose trumpai nurodyta sindikuotos paskolos suma, sindikate dalyvaujančios finansų įstaigos, paskolos gavėjas, paskirtis ir terminas. Toks informacijos lakoniškumas nulemtas ne tik ne per didžiausio visuomenės dėmesio, bet ir to, kad sindikuotos paskolos sutartis bei jos nuostatos yra konfidenciali sandorio šalių informacija. Banko organizatoriaus rengiamas informacinis memorandumas taip pat skirtas tik labai siauram subjektų ratui, nes priešingu atveju memorandumas gali būti laikomas prospektu ir jam gali būti taikomos LR Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymo normos, kas apsunkintų visą sindikuotos paskolos organizavimo procesą.

Kaip ir minėta įžanginėje dalyje didžiausia Lietuvoje suteikta sindikuota paskola šiai dienai buvos skirta naujų prekybos centrų „Akropolis“ statybai Kaune ir Klaipėdoje, jos suma siekė 185,350 mln. eurų arba 640 mln. Lt.. Antra pagal dydį sindikuota paskola buvo suteikta šiek tiek seniau 2003 m. „Vakarų skirstomųjų tinklų“ privatizavimui ir siekė 414,3 mln. Lt.⁷⁴. Galime išvelgti tam tikrą sąsają tarp šių dviejų paskolų, pastaroji paskola buvo suteikta 9 asmenų konsorciui „NDX energija“, kai kuriems iš jų taip pat priklauso ir didžioji dalis UAB „Vilniaus Akropolis“ akcijų. Kitos ne tokios didelės sindikuotos paskolos Lietuvoje buvo suteiktos AB „Akmenės cementas“ įrangai modernizuoti, prekybos centro „Mega“ statybai, elektrinės „Lietuvos elektrinė“ modernizavimui ir kt.

Nepaisant ekonominio nuosmukio naujausiais duomenimis 2010 m. Lietuvoje suorganizuota, sąlyginai gal ir ne tokia didelė, sindikuota paskola, ji skirta Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai, suteiktos lėšos yra skirtos agentūros atsiskaitymams su pardavėjais už intervenciniu būdu nupirktus grūdus, sviestą, nugriebto pieno miltus bei kitus žemės ūkio produktus, paskolos sumą sudaro 26 mln.

⁷⁴ AB „Swedbank“. Vakarų skirstomųjų tinklų privatizavimą finansuos penki Lietuvos bankai. [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2010-04-02]. Prieiga per internetą <<http://www.swedbank.lt/lt/articles/view/388>>. [žiūrėta 2010-04-02].

Lt.⁷⁵ Netolimoje ateityje Lietuvos verslo subjektai taip pat ketina kreiptis į bankus dėl sindikuotų paskolų, tokį savo ketinimą išreiškė Druskininkų bendrovė „Margasmiltė“, kuriai paskola reikalinga naujai anhidrito gavybos šachtai įrengti, preliminari projekto kaina svyruoja nuo 160 iki 200 mln. Lt.⁷⁶

Lietuvos mastu suteikiamos sindikuotų paskolų sumos yra žymiai mažesnės nei tos, kurios beveik kasdien suteikiamos Londono tarpbankinėje biržoje. Jei Lietuvoje paskutinė didžiausia paskola suteikta 2005 m., tai pasaulinėje rinkoje rekordai mušami daug greičiau, pastaraisiais mėnesiais viena iš didžiausių sindikuotų paskolų suteikta skolininko „Gas Naturals“ prašymu, su tikslu įsigyti integruotos tarptautinės energetikos kompanijos „Union Fernosa“ kontrolinį akcijų paketą, paskolos suma siekė 18,3 mlrd. Eurų. Daugiausia sindikuotų paskolų pasauliniu mastu suteikta 2007 m., o 2009 m. sindikuotų paskolų suteikta beveik dviem trečdaliais mažiau⁷⁷, tokį sumažėjimą lėmė pastarųjų metų ekonomikos lėtėjimas. Kalbant apie situaciją Europoje galima pasakyti, kad 2009 m. sindikuotųjų paskolų išduota už 188,4 mlrd. USD, kas yra beveik keturis kartus mažiau nei 2008 m. – 713,3 mlrd.

Apibendrinant galima pasakyti, kad tiek Lietuvoje tiek ir pasaulinėje rinkoje sindikuotos paskolos yra svarbūs įrankis didelių sumų reikalaujantiems sandoriams finansuoti. Pastaraisiais metais sindikuotų paskolų sandoriai yra retesni, o jų sumos mažesnės, tačiau be abejonės galima teigti, kad ekonomikos atsigavimo laikotarpiu ir vėliau situacija keisis į teigiamą pusę, nes šių sandorių paplitimas yra labai svarbus ekonomikos atsigavimo veiksnys tiek pasaulinėje tiek regioninėse rinkose, atsižvelgiant į sindikuotų paskolų naudą bankams sindikato nariams ir skolininkams.

⁷⁵ AB „Swedbank“. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai – trijų bankų sindikuota 26 mln. Litų paskola. [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2010-04-02]. Prieiga per internetą <http://www.seb.lt/pow/wcp/templates/sebarticle.cfmc.asp?DUID=DUID_E33D792968D218D9C12576AC0029648C&xsl=lt/sebarticle.xsl&sitekey=seb.lt&lang=lt>. [žiūrėta 2010-04-02].

⁷⁶ Razmaitė I. Kam nafta, kai yra anhidrito. Lietuva: Verslo žinios, 2009, Nr.148,psl. 3.

⁷⁷ „Thomson Reuters“ duomenimis [interaktyvus], 2009, [žiūrėta 2010-04-03].Prieiga per internetą: <<https://www.thomsonone.com/DirectoryServices/2006-04-01/Web.Public/Login.aspx?brandname=www.thomsonone.com&version=2.8.8.14254&protocol=0>>. [žiūrėta 2010-04-03].

Išvados

1. Sindikuota paskola – tai finansinis sandoris plačiai paplitęs tarptautinėse rinkose skirtas didelių įmonių įsigijimo, stambių verslo projektų finansavimui bei kitų daug lėšų reikalaujančių sandorių įgyvendinimui. Savo esme pagal Lietuvos teisę sindikuotos paskolos sutartis laikoma kreditavimo sutartimi su kreditorių daugetu ir jai taikomos Civilinio kodekso Šeštosios knygos IV dalies XLIII skyriaus antrame skirsnyje numatytos normos.
2. Informacinis memorandumas yra pagrindinis informacijos šaltinis potencialiems kreditoriams, o jame pateikta informacija yra pagrindas sprendžiant dėl dalyvavimo sindikate. Ruošdamas memorandumą bankas organizatorius privalo įvertinti kiekvienos valstybės įstatyminius reikalavimus numatančius vertybinių popierių rinkos reikalavimus. Informacinis memorandumas gali būti vertinamas kaip prospektas, kuriam keliami specialūs reikalavimai turinio prasme ir jis turi būti patvirtintas specialioje institucijoje (Lietuvoje ši institucija yra vertybinių popierių komisija). Viešo informacinio memorandumo rengimas dažnai reikalauja sudėtingų ir ilgų procedūrų bei papildomų išlaidų, dėl to dažniausiai pasirenkamas neviešas informacinio memorandumo platinimo būdas.
3. Lietuvos teisės požiūriu remiantis Civilinio kodekso 6.6 str. 1 d. preziumuojama, kad sindikato narius siejanti prievolė suteikti skolininkui paskolą yra dalinė, nebent būtų nurodyta priešingai. Esant dalinei kreditorių prievolei ir sutartyje neįvardijus kiekvieno iš kreditorių įsipareigojimų dydžio pagal Civilinio Kodekso 6.5 str. ir 6.17 str. būtų taikoma kita prezumpcija – kad sindikato narių įsipareigojimų skolininkui dalys yra lygios.
4. Atsižvelgiant į tai, kad bankas organizatorius dažniausiai vėliau prisiima banko agento vaidmenį, jis privalo vengti situacijų, kuomet jo paties interesai susikirstų su sindikato narių interesais, kartu ši pareiga sąlygoja reikalavimą bankui agentui būti pakankamai atviru su kreditoriais ir vos tik susiklosčius interesų konflikto situacijai nedelsiant apie tai pranešti. Interesų konflikto atsiradimas galimas tuomet, kai skolininkas buvo ir vis dar yra klientas turintis sąskaitą pas banką agentą, o šis savo ruožtu yra sukaupęs tam tikrą konfidencialių žinių bagažą apie

skolininko finansinius srautus. Banko organizatoriaus pareiga atskleisti konfidencialią informaciją apie skolininką, galima tik siekiant, kad būtų išvengta klaidinančio reprezentavimo ar apgaulingo elgesio ir ši pareiga kyla iš statutinės teisės arba viešojo intereso.

5. Bankas organizatorius siekdamas išvengti atsakomybės sindikuotos paskolos organizavimo procese turi veikti, kaip nepriklausomas tarpininkas siekiantis suderinti skirtingus sandorio šalių interesus. Toks nešališkumas vėliau neduos pagrindo nei skolininkui, nei sindikato nariams kaltinti organizatoriaus fiduciarinių pareigų pažeidimu. Tačiau savo veikloje bankas organizatorius turi neišvengiamai elgtis sąžiningai bei taikydamas protingo, apdairaus ir rūpestingo žmogaus standartą.
6. Sindikuotos paskolos sandorio šalys yra saistomi sąlygų numatytų pasirašomuose dokumentuose, tame tarpe ir išlygų, eliminuojančių banko organizatoriaus atsakomybę. Kai išlygos formuluotė yra aiški, o sandoris sudarytas tarp profesionalių, sofistikuotų šalių, teismai tokią išlygą vertina kaip sutarties laisvės principo apraišką ir preziumuoja, kad suprasdamos savo veiksmų pasekmes, šalys sąmoningai numatė išimtį kaip vieną iš sutarties sąlygų. Žinoma tam, kad galiotų, numatytos išlygos privalo būti protingos ir negali būti formuluojamos, taip, kad visiškai eliminuotų bet kokią banko organizatoriaus atsakomybę.
7. Visai neseniai banko agento nemokumo faktorius nebuvo svarstomas kaip galima rizika, tačiau per pastaruosius metus padidėjus finansinių įstaigų nestabilumui, o kai kurioms iš jų net bankrutavus, banko agento nemokumo problema tapo daug aktualesnė. Nemokumo atveju, skolininko mokėjimo pagrindu turimos lėšos nėra laikomos banko agento nuosavu kapitalu, jos yra atskiriamas ir pro rata padalijamos sindikato nariams. Taigi banko agento bankroto atveju skolininko įmokos nebus perduotos tvarkyti bankroto administratoriui kaip bankrutuojančios įmonės kapitalas. Tas pats pasakytina ir apie atvejį kai bankas agentas tampa nemokus sindikato nariams pateikus sindikuotos paskolos dalis, tam kad jos būtų suteiktos skolininkui sutarties pagrindu.

8. Pro rata nuostatos sindikuotos paskolos sutartyse turėtų būti pateikiamos kruopščiai apsvarsčius jų taikymo ribas, nes numčius pro rata pasidalijimą tik skolininko mokėjimams, vėliau kai kurie sindikato nariai gali tiesiogiai patirti tokių nuostatų ydingumo pasekmes. Tokiu atveju įvykus sutarties pažeidimo įvykiui bankas sindikato narys, kurio depozitinėje sąskaitoje skolininkas laiko savo lėšas, vykdys įskaitymus savo reikalavimo teisei, kylančiai iš sindikuotos paskolos sutarties, patenkinti. Taigi depozitinėje sąskaitoje esančios skolininko lėšos nebus dalinamo pro rata, o bus nukreiptos tik vieno iš sindikato narių reikalavimo teisei patenkinti.

Literatūros sąrašas

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 19-138);
2. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-1832);
3. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 91-3891);
4. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 112-4074);
5. Banko veiklos riziką ribojantys normatyvai, patvirtinti Lietuvos banko valdybos 2001 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 114 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 57-2075);
6. Kapitalo palankumo skaičiavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 172 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 7-223);
7. Leidimo užsienio bankams steigti filialus (skyrius) ir atstovybes Lietuvos Respublikoje ir leidimų jiems veikti išdavimo tvarka, patvirtinta Lietuvos banko valdybos 2001 m. liepos 19 d. nutarimu Nr. 127 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 66-2439);
8. Likvidumo normatyvo skaičiavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2004 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 1 (Valstybės žinios, 2004, Nr. 22-696);
9. Maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui ir didelių paskolų apskaičiavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos banko valdybos 2002 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 91 (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 73-3133);
10. Vertybinių popierių prospekto rengimo ir tvirtinimo bei informacijos atskleidimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos 2005 m. liepos 15 d. nutarimu Nr. 1K-21 (Valstybės žinios, 2005, Nr. 91-3420).

Specialioji literatūra

1. Ambrasienė D., et. al. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004;
2. Altunbas Y.; Gadanez B., Developing country economic structure and the pricing of syndicated credits. In Bank for International Settlements Working Papers, 2003, July, Nr. 132;
3. Bhattacharyya G., The duties and liabilities of lead manager in syndicated loans. In Butterworths Journal of International Banking and Financial Law, 1995, April;
4. Blair W., Banks and Remedies 2nd ed. London: The Centre for Commercial Law Studies and London Institute of international Banking Finance and Development Law, 1999;
5. Blair W., Banks, Liability and Risk. 3rd ed. London: The Centre for Commercial Law Studies and London Institute of international Banking Finance and Development Law, 2001;
6. Bruggess R., Corporate finance law. 2nd ed. London & Maxwell, 1992;
7. Cresswell P., et. Al. Encyclopedia of Banking Law. 3rd ed. London: Butterworths, 2004;
8. Dominas G., Tarptautinė bankų terminuotos paskolos sutartis ir jos implementavimas Lietuvoje, Teisė, 1999, Nr. 33(3);
9. Dominas G., Tarptautinės sindikuotos bankų paskolos sutartis: sudarymo procedūra ir bankų sindikato teisiniai santykiai, Teisė, 1999, Nr. 33(4);
10. Ellinger, E.P.; Lomnicka, E.; Hooley, R. Modern Banking Law 4th ed. London: Oxford University press, 2006;
11. Gabriel P., Legal Aspects of Syndicated Loans. London: Butterworths, 1986;
12. Guerin Ch. A. 10 surprising things about syndicated loans. London: Journal, Real Estate finance, 2007, p. 13-15.
13. Law, E. J.; Smullen, J. A Dictionary of Finance and Banking. London: Oxford University Press, 2008;
14. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. 1-asis leid Vilnius: Justitia, 2002;

15. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šestoji knyga. Prievolių teisė (I). 1-asis leid. Vilnius: Justitia, 2003;
16. Mikelėnas V., Civilinės atsakomybės problemos. Lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995;
17. Mikelėnas V., Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996;
18. Mugasha A., The Law of Multi-Bank Financing: Syndicated Loans and Secondary Loan Market, OUP Oxford; New Ed edition (27 Dec 2007);
19. O'Sullivan, J. The Roles of Managers and Agents in Syndicated Loans. London: Journal of Banking and Finance Law and Practice ,1992, p.162.
20. Penn G. A.; Shea A. M.; Arora A., The Law and Practice of International Banking. London: Sweet & Maxwell, 1995;
21. Razmaitė I. Kam nafta, kai yra anhidrito. Vilnius: Verslo žinios, 2009, Nr.148,p. 3;
22. Taylor A., editor Sansone A., The Handbook of Loan Syndications and Trading, McGraw-Hill; 1 edition (August 18, 2006);
23. Terry, N.; Moles, P. The Handbook of International Financial Terms. London: Oxford University Press, 2008;
24. Wood Ph. R., International Loans, Bonds and Securities regulation. London: Sweet & Maxwell, 1995;
25. Wood Ph. R., The Law and Practice of International Finance. London: Sweet & Maxwell, 2008;
26. Wood Ph. R., The Law and Practice of International Finance Series 2nd ed. London: Comparative Law of Security Interests and Title Finance, Sweet & Maxwell, 2007;

Elektroniniai dokumentai:

1. Anglijos Lordų rūmų teismo 1970 sprendimas byloje *Barclays Bank Ltd v Quistclose Investment*, [interaktyvus]. 1970, Nr. AC 567, [žiūrėta 2010-03-30]. Prieiga per internetą: <http://www.vanuatu.usp.ac.fj/Courses/LA313_Commercial_Law/Cases/Barclays_Bank_v_Quistclose.html> [žiūrėta 2010-03-30].
2. Anglijos Lordų rūmų 1990 sprendimas byloje *Caparo Industries plc. v. Dickman*, [interaktyvus]. 1990, [žiūrėta 2010-02-27], Nr. 2 WLR 368. Prieiga per internetą: <http://oxcheps.new.ox.ac.uk/casebook/Resources/CAPARO_1.pdf> [žiūrėta 2010-02-27].
3. Anglijos Lordų rūmų 1963 m. sprendimas byloje *Hedley Byrne & Co. Limited v. Heller & Partners Ltd*, [interaktyvus]. 1963, [žiūrėta 2010-02-27], Nr. 2 All ER 575. Prieiga per internetą: < <http://www.lrz-muenchen.de/~Lorenz/urteile/hedleybyrne.pdf>> [žiūrėta 2010-02-27].
4. Anglijos apeliacinio teismo (EWCH) 2007m. sprendimas byloje *IFE FUND SA v. Goldman Sachs*. [interaktyvus], 2007, [žiūrėta 2010-03-22], Nr. Civ 881. Prieiga per internetą: < <http://www.i-law.com/ilaw/doc/view.htm?id=153640>> [žiūrėta 2010-03-22].
5. AB „Swedbank“. Vakarų skirstomųjų tinklų privatizavimą finansuos penki Lietuvos bankai, [interaktyvus]. 2003, [žiūrėta 2010-04-02]. Prieiga per internetą < <http://www.swedbank.lt/lt/articles/view/388>> [žiūrėta 2010-04-02].
6. AB „Swedbank“. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai – trijų bankų sindikuota 26 mln. Litų paskola, [interaktyvus]. 2003, [žiūrėta 2010-04-02]. Prieiga per internetą <http://www.seb.lt/pow/wcp/templates/sebarticle.cfmc.asp?DUID=DUID_E33D792968D218D9C12576AC0029648C&xsl=lt/sebarticle.xsl&sitekey=seb.lt&lang=lt> [žiūrėta 2010-04-02].
7. Case note: Trusts and trustees, [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2010-03-31], p. 33. Prieiga per internetą <<http://tandt.oxfordjournals.org>> [žiūrėta 2010-03-31].

8. JK Parlamento 1967 Misrepresentation Act, Nr. c.7, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-02-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?&parentActiveTextDocId=1185735&ActiveTextDocId=1185735>> [žiūrėta 2010-03-12].
9. Langer, H. Syndicated Loan Agreements II – the role of Agent Bank, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-31]. Prieiga per internetą: < <http://www.e-dorndorf.de/index.php?id=27,69,0,0,1,0>> [žiūrėta 2010-03-31].
10. Lietuvos Bankas. Mokėjimo sistemos, [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2010-03-30]. Prieiga per internetą: < <http://www.lb.lt/lt/mokejimai/litasr.htm>> ir < <http://www.lb.lt/lt/mokejimai/litast.htm>> [žiūrėta 2010-03-30].
11. Petkovic, D. *Arranger liability in the Euro markets*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-30]. Prieiga per internetą <<http://www.pillsburylaw.com/siteFiles/Publications/97BB1EC9C027B682FD0FC7053C115B98.pdf>> [žiūrėta 2010-03-30].
12. „Thomson Reuters“ duomenys, [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2010-04-03]. Prieiga per internetą: <<https://www.thomsonone.com/DirectoryServices/2006-04-01/Web.Public/Login.aspx?brandname=www.thomsonone.com&version=2.8.8.14254&protocol=0>> [žiūrėta 2010-04-03].
13. Walsh, T. RLPC-UPDATE 1-EMEA syndicated loans down 38 pct in first half [interaktyvus]. 2009, [žiūrėta 2010-02-17]. Prieiga per internetą <<http://www.reuters.com/article/idUSLT4905220090629>> [žiūrėta 2010-02-17].

Summary

Syndicated loan is a financial contract, which is very common in international market and is used to finance large loans in amounts of several hundred millions and a significant proportion run into billions.

The essence of syndication is that two or more banks agree to make loans to a borrower on common terms governed by a single agreement between all parties. In Lithuania syndicated loan agreements are not very common and there are no special laws regarding this kind of contracts. Considering this situation syndicated loan contracts are regulated by the common rules established in Lithuanian Civil Code, lawyers preparing the syndicated loan agreements also use the recommendations provided by The Loan Market Association. The Association has recommended forms of syndicated facility agreements and there are user guides from the point of view of both lenders and borrowers.

The purpose of this paper is to analyze substantial peculiarities of syndicated loan agreements, main problems that parties to the contract are facing while in the stages of organizing the syndicate and later making this syndicated loan mechanism work. Main problems discussed in this paper are bank manager liability and status attracting creditors to the syndicate and framing it with the syndicated loan agreement. This paper also discusses clawback clause, pro rata sharing and other most common theoretical and practical problems concluding the syndicated loan agreement and bringing it to life.